

2024

Knihovna v obci

Příručka pro starosty a zastupitele

Šedá, Marie, 1960–

Knihovna v obci: příručka pro starosty a zastupitele / Marie Šedá, Lenka Dostálová, Vít Richter. – 2., přepracované vydání. – Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2024. – 1 online zdroj

Obsahuje bibliografické odkazy
(online; pdf)

* 027.52 * 027.4/.5 * 021.1/.4 * 023/025 * 024.5/.6 * 659.2 * 352 *
(437.3) * (035)

- obecní knihovny – Česko – 21. století
- veřejné knihovny – Česko – 21. století
- funkce knihoven – Česko – 21. století
- management knihoven – Česko – 21. století
- knihovní služby – Česko – 21. století
- informační služby – Česko – 21. století
- obce -- Česko – 21. století
- příručky

027 – Univerzální knihovny. Veřejné knihovny. Soukromé knihovny

Knihovna v obci

Příručka pro starosty a zastupitele

Marie Šedá, Lenka Dostálová, Vít Richter

Obsah

Úvod	7	Modernizace prostor knihovny	25
Budoucnost začíná dnes	8	Okruh otázek, na které bychom měli znát odpověď:.....	25
Komu je příručka určena:.....	8	Městský architekt a jeho úloha v obci.....	25
Co se může zlepšit v práci veřejné správy:.....	8	Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven	25
Kdo a jaký bude mít ze získané znalosti užitek:.....	8	Co vám může metodické centrum poskytnout?.....	26
Veřejná knihovna v digitální době	9	Dotační programy na podporu knihoven	26
Hlavní směry rozvoje veřejných knihoven vymezuje vládní dokument Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030.....	9	Jak se dozvíte, že byly vyhlášeny programy podpory?.....	26
I. Knihovny jako pilíře rozvoje občanské společnosti a přirozená centra komunit.....	9	VISK – Veřejné informační služby knihoven.....	26
II. Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce.....	9	Knihovna 21. století.....	27
III. Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství.....	9	Regionální funkce knihoven.....	27
Proměna tradiční úlohy knihoven	10	MAS aneb Místní akční skupiny	27
Knihovna jako fyzické místo	10	MAP aneb Místní akční plány	27
Knihovna jako vzdělávací a kulturní centrum obce	10	Role neformálního a zájmového vzdělávání.....	28
Knihovna jako komunitní centrum obce	11	Oceňování knihoven	28
Udržitelnost – téma v knihovnářích	12	Vesnice roku.....	28
Vyplatí se knihovna v obci?	12	Knihovna roku.....	28
Vědí vaši občané, kde je knihovna a co dělá?	12	Městská knihovna roku.....	28
Obec jako zřizovatel knihovny	13	Cena českých knihovníků.....	29
Knihovna jako příspěvková organizace.....	13	MARK.....	29
Knihovna jako organizační složka obce.....	13	Medaile Z. V. Tobolky.....	29
Knihovna jako součást jiné kulturní organizace.....	13	Krajská ocenění.....	29
Evidence knihoven	13	Spolky a sdružení	29
Základní legislativa	13	Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR – SKIP.....	29
Knihovní zákon.....	13	Sdružení knihoven ČR – SDRUK.....	29
Zákoník práce a katalog prací.....	14	Nejdůležitější partneři knihoven	29
Jak řídit knihovnu	14	Spolek pro obnovu venkova České republiky.....	29
Příručka pro personální práci	14	Národní síť Zdravých měst.....	29
Metodiky a koncepce	15	Kde hledat další informace?	30
Standard pro dobrou knihovnu.....	15	Když potřebujete víc	30
Služby knihoven knihovnám.....	16	... PŘEČÍST.....	30
Standard pro dobrý knihovní fond.....	16	... SLYŠET.....	31
Další standardy.....	16	... VYZKOUŠET.....	31
Osobnost knihovníka	17	... VIDĚT.....	31
Co by měl umět a znát dobrý knihovník.....	17	... PORADIT.....	31
Celoživotní vzdělávání pracovníků knihovny.....	18	Kontakty.....	31
Pracovní činnost knihovníka.....	18	Příklady zkratk, se kterými se můžete setkat	31
Práce s různými věkovými skupinami.....	19	Přílohy	32
Projekty SKIP na podporu knihoven.....	19	Úvod.....	32
Projekty pro děti.....	19	Poslání knihovny, cíle a působnost standardu knihovnických služeb.....	32
Práce s dospívajícími.....	20	Předmět standardu knihovnických služeb.....	33
Práce s dospělou populací.....	21	Provozní doba knihovny pro veřejnost.....	34
Prostory knihoven v souladu s novou rolí knihovny v obci	21	Tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů.....	34
Knihovna jako nedílná součást kulturního a komunitního života v obci.....	21	Umístění knihovny v obci.....	35
Architektonické zásady pro budovy knihoven a jejich interiéry	21	Prostory knihovny pro uživatele.....	35
Budova knihovny.....	21	Studijní a relaxační místa pro uživatele knihovny.....	36
Požadavek na bezbariérovost a dostupnost.....	22	Přístup k internetu a informačním technologiím.....	36
Hlavní principy.....	22	Web/webová stránka knihovny.....	37
Knihovna a udržitelnost.....	22	Elektronický katalog knihovny (OPAC) na internetu.....	37
Ekologické principy se obvykle realizují v oblastech.....	22	Personální zajištění knihovny.....	38
Velikost knihovny.....	23	Kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihovny.....	38
Prostory a vybavení knihoven.....	23	Vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity knihoven.....	38
Co nabízí dobrá knihovna:.....	23	Spolupráce knihovny se vzdělávacími institucemi.....	39
Všeobecné zásady pro prostředí knihoven.....	23	Služby pro uživatele se specifickými potřebami.....	39
Nábytek v knihovně.....	24	Měření spokojenosti uživatelů knihovny.....	40
Venkovní prostory.....	24	Vyhodnocování plnění standardu knihovnických služeb.....	40
		Udržitelné budovy, vybavení a hospodaření – kontrolní seznam	41
		Checklist udržitelné architektury	45

Knihovny plní závazek rovného a svobodného přístupu k informacím, pomáhají každému, kdo chce rozvíjet své schopnosti a učit se. Knihovny nabízejí širokou škálu informačních služeb nezávisle na sociálním a ekonomickém postavením jednotlivce a díky tomu zmenšují rozdělení společnosti na informačně chudé a informačně bohaté. Lidé bez přístupu k pravdivým informacím jsou snadno ovlivnitelní, proto knihovny mají prioritně garantovat přístup k informacím ověřitelným.

Role knihoven jako demokratických institucí nabývá na důležitosti po vstupu do věku informačních technologií. V současnosti knihovny zpřístupňují nejen tradiční tištěné dokumenty, ale musí nabízet veřejnosti množství kvalitních elektronických informačních zdrojů. Propojování tištěného a digitálního světa informací podporuje univerzální šíření znalostí, což je podmínkou zachování svobody, předpokladů sociální rovnosti, východisek ekonomického úspěchu i intelektuálního a morálního uvědomění společnosti. Ne všechny veřejné knihovny jsou na tuto úlohu připraveny.

Knihovny jsou součástí sociální infrastruktury, ale jsou také jednou z nejvíce podceňovaných. V posledních letech mírný pokles počtu výpůjček vede některé provozovatele knihoven k argumentaci, že knihovny nejsou pro současný způsob života důležité. Myšlenky, že občané nového tisíciletí již nepotřebují knihovny, protože na internetu lze vše potřebné najít, že vše důležité je online, jsou neopodstatněné.

Na druhé straně existuje řada příkladů z praxe, která vypovídá o tom, že pokud obec do své knihovny investuje, potom nově zrekonstruovaná knihovna aktivitami přitahuje občany – ať už se jedná o zájem o četbu, komunitní aktivity či kulturní, vzdělávací nebo další akce. Dobrá knihovna přispívá ke zlepšení života obce.

Pokud mají knihovny plnit svoje nové role, je nutné, aby představitelé obcí, pracovníci knihoven i zúčastněné strany v komunitách vytvořili novou vizi veřejných knihoven a využili příležitosti, které se nabízejí. Pro plnění role knihovny jako vzdělávacího, kulturního a komunitního centra jsou rovněž důležité její prostory.

Předkládaná příručka přináší základní soubor informací a příkladů dobré praxe, které mohou pomoci rozvíjet knihovnu v obci. Je určena starostům a zastupitelům, ale může posloužit i širšímu okruhu partnerů, kteří mohou s knihovnou spolupracovat. Druhé vydání přináší aktualizaci všech údajů, odkazů i rozšíření dílčích částí.

S přáním inspirativního čtení
PhDr. Vít Richter
ředitel Knihovnického institutu Národní knihovny ČR

Budoucnost začíná dnes

Už zítra a každý následující den budeme žít v budoucnosti. Každá myšlenka, kterou sdílíme, každé rozhodnutí, které děláme, nás vede do budoucnosti.

Komu je příručka určena:

- starostům a zastupitelům obcí a měst,
- pracovníkům obecních a městských úřadů,
- architektům, projektantům a interiérovým designérům,
- kulturním a vzdělávacím institucím a všem, kteří chtějí získat komplexní pohled na knihovny a rozvíjet s nimi úzkou spolupráci,
- všem, kdo se zabývají podporou kulturního a společenského života obce.

Co se může zlepšit v práci veřejné správy:

- poznat, k čemu je knihovna v obci užitečná,
- vědět, co knihovna potřebuje, aby poskytovala dobré služby občanům,
- uvědomit si význam knihovny jako vzdělávací, kulturní, komunitní a informační instituce,
- získat informace pro plánování rozvoje knihovny jako součásti kulturního a společenského života obce,
- připravit se na plánování procesů v kultuře obce,
- zlepšit mezioborovou spolupráci, větší srozumitelnost tématu jak pro pracovníky obcí, tak i pro kulturní a další instituce,

- získat podklady pro rozhodování a plánování kulturních aktivit a rozhodování investorů,
- rozšířit povědomost o knihovnictví jako svébytném oboru.

Kdo a jaký bude mít ze získané znalosti užitek:

- Zřizovatelé/provozovatelé knihoven:
 - návod, jak spravovat svou knihovnu,
 - informace, jak využívat dotační programy pro knihovnu,
 - postup, jak přizpůsobit knihovnu moderním technologiím,
 - rady, jak rozvíjet mediální gramotnost obyvatel obce,
 - informace o možnostech podpory knihoven a sítí vztahů.
- Veřejnost:
 - povědomí o tom, jak funguje knihovna v obci a jak je organizována.
- Kulturní aktéři:
 - příklady pro spolupráci s knihovnou,
 - data pro argumentaci a diskuzi o potřebách ve vztahu k místu.
- Architekti, projektanti a interiéroví designéři:
 - informace o obecných zásadách v závislosti na potřebách knihoven v místě,
 - data o typologii prostor, prostředí i interiérů knihoven.

Veřejná knihovna v digitální době

Česká republika má nejhustší síť veřejných knihoven na světě, kterou ročně navštíví více než 22 milionů čtenářů a návštěvníků. Mít v obci knihovnu je tradice, která je spojena se vznikem samostatného Československa v roce 1918. Jejich činnost vždy byla spojena s podporou osvěty, vzdělávání a se zajištěním co nejširšího přístupu ke knihám, časopisům a dalším informačním zdrojům.

Knihovny patří mezi místa poskytující veřejné služby, proto je na ně nutno pohlížet jako na nedílnou součást života a rozvoje místa, ve kterém působí.

Rozvoj informačních technologií výrazně zasahuje celou společnost, ovlivňuje náš každodenní život. Mění se proces vzdělávání, způsob trávení volného času, proměňuje se vyhledávání a využívání informací.

Mění se proto i svět knihoven a jejich služeb. S odstupem sta let můžeme konstatovat, že význam knihoven v oblasti vzdělávání vzrostl a stejně jako tehdy je vysoká vzdělanostní úroveň národa nezbytnou podmínkou ekonomické prosperity i kvality života ve všech jeho aspektech. Zásadní posun oproti minulosti je však v rychlosti, s jakou přicházejí především sociální a technologické změny, na něž je nutno reagovat.

Hlavní směry rozvoje veřejných knihoven vymezuje vládní dokument Koncepte rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030¹:

I. KNIHOVNY JAKO PILÍŘE ROZVOJE OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI A PŘIROZENÁ CENTRA KOMUNIT

Knihovna patří k pilířům fungování demokratické společnosti a je symbolem svobodného myšlení. Je přirozenou součástí komunit. Síť knihoven představuje tisíce míst

v celé ČR, která slouží přímému naplňování principů demokracie poskytováním rovného přístupu k informacím i prostoru pro diskuse a setkávání.

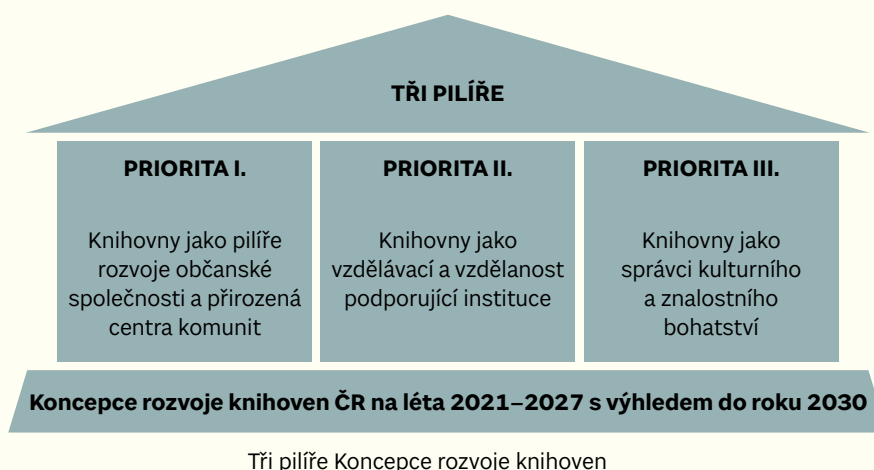
II. KNIHOVNY JAKO VZDĚLÁVACÍ A VZDĚLANOST PODPORUJÍCÍ INSTITUTE

Knihovny pomáhají každému, kdo chce rozvíjet své schopnosti a učit se. Podporují vzdělanou a sociálně soudržnou společnost, založenou na ekonomice s vysokou přidanou hodnotou práce. Garantují rovný a svobodný přístup k informacím. V rámci komunit propojují aktéry na poli vzdělávání. Jsou partnerem škol všech stupňů, školských zařízení, vědeckých institucí a dalších vzdělávacích institucí.

III. KNIHOVNY JAKO SPRÁVCI KULTURNÍHO A ZNALOSTNÍHO BOHATSTVÍ

Identita společnosti není založena jen na ekonomickém či politickém úspěchu, ale i na udržení kulturní identity a sebevědomí demokratické společnosti. Kulturní a znalostní bohatství netvoří pouze dědictví minulosti, ale je živou a důležitou součástí našich životů, otevřenou neotřelým tvůrčím skutkům. Úkolem knihoven je toto bohatství spravovat, chránit a zpřístupňovat, ale rovněž aktivně podněcovat a podporovat vznik nových hodnot a poznatků.

Transformace knihoven a jejich služeb je složitý a finančně náročný proces, který vyžaduje trvalé a systematické úsilí vedení knihoven a jejich pracovníků, ale také provozovatelů knihoven a v širším kontextu všech, kterým knihovny mohou sloužit. V mnoha ohledech je rozhodující pohled provozovatelů knihoven. Proto je nezbytné, aby především ti, kteří odpovídají za jejich financování, si uvědomovali význam a poslání knihoven v době digitalizace, sociálních sítí a umělé inteligence a více je podporovali.

1 Koncepte rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/koncepte-strategie-deklarace>

Proměna tradiční úlohy knihoven

Knihovny umožňují, aby se kdokoli v každém období svého života mohl učit, číst a rozvíjet prostřednictvím knihoven. Z tohoto hlediska je nezbytné nadále **rozvíjet tradiční úlohu knihoven**, tj. půjčování tištěných knih, časopisů.

Tuto oblast základních služeb je nezbytné rozšiřovat **o zpřístupnění elektronických knih** a nabídnout návštěvníkům **přístup k digitálním dokumentům prostřednictvím internetu**. To vyžaduje vysokorychlostní připojení k internetu a modernizaci technologického vybavení knihovny. Současně je nutné zlepšovat služby uživatelům s **využitím automatizovaných knihovnických systémů nové generace**, které umožňují zapojení obecní knihovny do regionální, celostátní i mezinárodní spolupráce. Cílem je rozšíření služeb obyvatelům v místě.

Prioritou sítě knihoven je spolupráce, komunikace, zodpovědnost a nabídka komunitních aktivit s respektem k místu, ve kterém knihovny působí.

Veřejné knihovny existují na celém světě a jsou často považovány za podstatnou součást vzdělávání a gramotnosti populace.

Místní knihovna v Týmákově

Knihovna jako fyzické místo

Knihovna v době digitální je nejen fyzickým místem, ale také **virtuálním prostorem přístupným odkudkoli 24 hodin denně a 7 dní v týdnu**. Stále ale zůstává ta fyzická přítomnost knihovny, která ji pevně ukotvuje v obci. Knihovna by neměla být pouze prostorem pro

čtenáře, kteří si půjčují knihy, ale stále více by měla být k dispozici těm, kteří **prostor knihovny využívají pro vzdělávání, učení, komunitní aktivity i pro volný čas**.

S tím, jak se stále více informací přesouvá do digitálních formátů, bude se **zmenšovat rozsah knihovnických fondů**. Uživatelé knihoven budou schopni přistupovat k informacím digitálně, ať už se nacházejí kdekoli, prostřednictvím knihovní sítě a mobilního připojení. Prostory knihovny by měly být koncipovány tak, aby je bylo možno **přizpůsobit měnícím se provozním podmínkám knihovny**.²

Knihovny slouží většině obyvatelstva pro každodenní život, mají nezastupitelnou funkci pro společenský, sociální, kulturní a komunitní život obce.

Dlouhodobým trendem rozvoje knihoven je rozšíření jejich funkcí v oblasti vzdělávání, celoživotního učení, zprostředkování kulturních hodnot, podpory kreativity, inovací a komunitního působení. Knihovny se také více soustřeďují na to, aby byly především zdrojem spolehlivých informací a podporovaly tím rozvoj demokracie a svobodu názorů.

Městská knihovna Šternberk

Knihovna jako vzdělávací a kulturní centrum obce

Nedílnou součástí činnosti knihoven je spolupráce se všemi typy škol a dalších vzdělávacích institucí. Klíčová a zcela přirozená role připadá knihovnám v rozvoji čtenářské, informační, mediální a digitální gramotnosti, v podpoře čtenářství i komunitního života.

2 Podrobněji kapitola „Prostory v knihovně“.

Knihovny představují jedinečnou komplexní infrastrukturu neformálního celoživotního a občanského vzdělávání celé populace, včetně zapojení věkových skupin 55+ a 65+ do vzdělávání. Poskytují prostor pro místní i regionální kulturu. Nejsou to jen místa pro půjčování knih, ale prostory, kde lze sdílet minulost i budoucnost obce, kde se lidé mohou vzdělávat, kde mohou trávit volný čas.

Když přijdou těžké časy, knihovny jsou prvním místem, kde je omezován rozpočet. Přitom knihovny nejsou „luxusním“ zařízením obce, ale nezbytným místem pro občany.

Knihovna jako komunitní centrum obce

Knihovny nabízejí svobodný prostor pro veřejné debaty i pro sdílení zájmů komunit. Jsou institucemi, které se tímto způsobem podílejí na formování a upevňování klíčových hodnot společnosti, na jejich předávání i šíření. Dnes jsou knihovny především místy, jež pečují o lokální komunitu, a to bez ohledu na velikost obce.

4 Dostupné z: <https://codokaze.knihovna.cz/>

Udržitelnost – téma v knihovnách

Knihovny rychle reagují na nové výzvy. Tématem současné doby jsou **Cíle udržitelného rozvoje**, tedy konkrétní plány na období let 2015–2030; k těm se zavázaly všechny státy OSN. Také do oblasti udržitelnosti se knihovny stále více zapojují, a to nejen svým odpovědným přístupem k energiím a materiálům, ale také celou škálou aktivit – organizováním swapů, besed a odborných přednášek, pořádáním seminářů s důrazem na ekoaktivitu, spoluprací s organizacemi zabývajícími se udržitelností a mnoha dalšími činnostmi.

Vyplatí se knihovna v obci?

Činnost veřejných knihoven je financována z veřejných prostředků a v této souvislosti vznikají otázky, zda jsou finanční prostředky vynakládány efektivně a jaké jsou ekonomické přínosy knihovnických služeb. Stejně jako všude na světě, je naprostá většina služeb knihoven poskytována veřejnosti bezplatně.

Knihovní zákon ukládá knihovnám a jejich provozovatelům poskytovat služby bezplatně.⁵ To ovšem neznamená, že by tyto služby neměly své náklady a také, že služby nemají svou ekonomickou hodnotu.

Ve veřejných knihovnách se pravidelně zjišťuje míra spokojenosti uživatelů se službami knihovny.

Ve většině průzkumů je 90 % uživatelů a návštěvníků knihoven se službami své knihovny spokojeno.

Knihovnický institut ČR na svých webových stránkách vystavuje mnoho nástrojů, kterými lze měřit výkon a kvalitu v knihovnách – např. projekt Benchmarking knihoven, projekt ROI a další.⁶

Vědí vaši občané, kde je knihovna a co dělá?

Na informačních panelech nebo tabulích v obci by měly být uvedeny informace o knihovně; pokud máte v obci směrovky, nezapomeňte na knihovnu.

Do informačního systému své obce zařaďte knihovnu.

Důležitým informačním zdrojem je web/webové stránky obce, kde by knihovna měla být uvedena v části kultura. Výborně mohou posloužit i webové stránky spolupracujících institucí – školy, školky, místních spolků a sdružení.

Mnohem lepší je, když má knihovna samostatný web/webové stránky. Jejich obsahu se věnuje Standard pro dobrou knihovnu⁷.

Web/webová stránka knihovny by měla zahrnovat minimálně tyto údaje:

- název a sídlo (adresa) knihovny,
- kontaktní údaje (elektronický kontakt, jméno kontaktní osoby, příp. datová schránka),
- název zřizovatele/provozovatele knihovny,
- charakteristika knihovny (popis sídla a poboček, informace o bezbariérovosti, stručné shrnutí poskytovaných služeb),
- výčet oddělení (existují-li),
- provozní doba, katalog knihovny (OPAC),
- knihovní řád,
- přehled a ceník nabízených služeb.⁷

V současné době musí webová stránka knihovny odpovídat pravidlům stanoveným zákonem č. 99/2019 Sb. o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací.⁸ V této souvislosti lze doporučit příručku **Přístupné webové stránky**⁹, která je určena pro knihovny.

Nezbytným a častým doplňkem public relations knihoven jsou také sociální média (Facebook, Instagram, Youtube, apod.).

Dalšími důležitými informačními prvky jsou tiskoviny obce – zpravodaje, turistické průvodce, mapy, školní zpravodaje apod.

5 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-257#p4>

6 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/mereni-vykonu-a-kvality-v-knihovnach-1>

7 Dostupné z: https://mk.gov.cz/doc/cms_library/metodicky_pokyn_pro_-vkis_2023_defp-17952.pdf

8 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-99>

9 Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/pristupnost/start>

Obec jako zřizovatel knihovny

Knihovny zejména v malých obcích jsou spravovány obecním úřadem přímo, případně prostřednictvím organizačních složek. Větší obce a města zřizují knihovny jako samostatné příspěvkové organizace.¹⁰

Knihovna jako příspěvková organizace

Statutárním orgánem je ředitel knihovny, jmenovaný radou obce. Ten samostatně rozhoduje o personálních záležitostech organizace.

Knihovny zřízené jako příspěvkové organizace obce hospodaří samostatně, na základě vlastního rozpočtu schváleného obcí. Mohou mít kromě příspěvku od obce vlastní příjmy, ale ty jsou spíše symbolické.¹¹

Takto zřízené knihovny jsou samostatným právním subjektem, mají identifikační číslo (IČO) a právní odpovědnost. Majetek obce je jim svěřen smluvně (smlouva o výpůjčce, smlouva nájemní) a musí být také uveden ve zřizovací listině. Drobný movitý majetek pravděpodobně bude patřit přímo organizaci, nikoliv obci.

Knihovna jako organizační složka obce

Další možností je zřídit knihovnu jako organizační složku obce – jde o vlastní zařízení obce bez právní subjektivity. Organizační složka obce jako jeden z druhů organizací, které může obec zřizovat (či zakládat), v právních vztazích nevystupuje pod svým jménem, ale zásadně jménem obce, která ji zřídila¹². Stejně tak pracovníci organizační složky obce nejsou z hlediska právního jejími zaměstnanci, ale zásadně zaměstnanci obce, která ji zřídila.

Pravomoc zřídit/zrušit příspěvkové organizace a organizační složky obce a schvalovat jejich zřizovací listiny má dle zákona o obcích zastupitelstvo obce.

Knihovna jako součást jiné kulturní organizace

Třetí možností je zřízení knihovny jako součást jiné organizace sdružující kulturní zařízení obce (knihovna jako součást odboru kultury, knihovna jako součást kulturní organizace). V tomto případě je knihovna oddělením či součástí takového zařízení.

Evidence knihoven

Ministerstvo kultury ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky vytvořilo databázi pro evidenci knihoven. Evidence je veřejně přístupným informačním systémem, a tedy kýmkoliv a kdykoliv použitelná.¹³

Číslo, pod kterým je knihovna evidována, je nezbytné pro žádosti o dotace z programů Ministerstva kultury ČR.

Evidence knihoven dává možnost využít výjimky ze zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví – knihovny nemusí dělat každoroční inventarizaci knih, ale mohou své fondy revidovat v delších časových intervalech (obvykle jde o 5 let). Evidované knihovny mohou žádat o dotaci z prostředků Ministerstva kultury; třetí výhodou je zastupování knihoven při jednání o autorských právech za užití autorských děl.

Provozovatel knihovny je povinen písemně oznámit ministerstvu každou změnu údajů u knihoven evidovaných v databázi¹⁴, a to nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy ke změně došlo.

Základní legislativa

Působení knihoven je určeno legislativou; nejvýznamnější legislativní dokumenty jsou k dispozici na **webové stránce Ministerstva kultury či Knihovnického institutu Národní knihovny České republiky**.¹⁵ Jde nejen o knihovní zákon, ale také o zákon o svobodném přístupu k informacím, zákon o státní statistické službě, zákon o povinném výtisku, ochranu osobních údajů, katalog prací a mnohá další doporučení.

Knihovní zákon

Základní legislativní oporou pro činnost knihoven je **zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb** (knihovní zákon)¹⁶. Upravuje systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické

10 Blíže https://prirucky.ipk.nkp.cz/rizeni/verejna_knihovna

11 Například příjmy za roční registrační poplatky uživatelů knihovny, případně za upomínky.

12 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-250#f2064222>

13 Dostupné z: <https://mk.gov.cz/evidence-knihoven-adresar-knihoven-evidovanych-ministerstvem-kultury-a-souvisejici-informace-cs-341>; vše o evidenci knihoven: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provade-ci-prepisy/EvidenceKn.htm

14 Například změna názvu knihovny, adresy či právní formy.

15 Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod

16 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-257>

a informační služby a zabývá se podmínkami jejich provozování. Významná je i důvodová zpráva, která blíže specifikuje jednotlivé paragrafy.

Ke knihovnímu zákonu vydalo Ministerstvo kultury prováděcí vyhlášku (č. 88/2002 Sb.).¹⁷

Knihovní zákon, komentovaná verze

Zákoník práce a katalog prací

Stejně jako jiné organizace a instituce se i knihovny řídí **zákoníkem práce** (zákon č. 262/2006 Sb., v platném znění¹⁸).

Podrobněji o zařazení knihovníků do platových tříd pojednává **nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě**,¹⁹ část 2. 03. 01. A konečně také **nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě**, v platném znění.²⁰

„Zaměstnavatel zařadí zaměstnance podle § 123 odst. 2 zákoníku práce do platové třídy, ve které je podle nařízení vlády o katalogu prací ve veřejných službách a správě (dále jen „katalog prací“) zařazena nejnáročnější práce, jejíž výkon zaměstnavatel na zaměstnanci požaduje.“

Nařízení vlády č. 341/2017 Sb., § 3, odst. 1²¹.

Mnohdy se objevují otázky, do jaké platové třídy zařadit knihovníka v obci. Na webu Knihovnického institutu Národní knihovny České republiky je zveřejněn dokument týkající se **příkladů činností** pro jednotlivé katalogové

věty – jde o metodickou pomůcku ke spolehlivému určení platové třídy zaměstnanců na odborných knihovnických místech. Lze ji využít i pro nastavení pracovní náplně.

Materiál obsahuje příklady činností, které blíže charakterizují jejich obsah²². V této oblasti může poradit metodik pověřené nebo krajské knihovny²³.

Jak řídit knihovnu

Příručka Jak řídit knihovnu usiluje o shromáždění základních praktických informací a poznatků k řízení knihovny. Obsahuje celkem čtrnáct kapitol a snaží se postihnout všechny významné oblasti, se kterými se může ředitel/vedoucí při vykonávání své funkce potkat. Tato rukovět jej může provázet od chvíle, kdy se hlásí na pozici ředitele/vedoucího knihovny, ale i po celou dobu jeho setrvání ve funkci. V přílohách je obsaženo více než čtyřicet vzorových dokumentů (mj. různých formulářů), přibližně padesát konkrétních příkladů dokumentů z knihoven (mj. z Národní knihovny ČR) a téměř třicet návodů na řešení různých situací z praxe.

Jak řídit knihovnu

Příručka pro personální práci

Na otázky týkající se personální práce (nejen) v knihovnách odpovídá příručka pro personální práci. Jak podat inzerát na pracovní místo, co je nutné pro vznik i ukončení pracovního poměru, jak rozvíjet kvalifikaci

17 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-88>

18 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

19 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-222>

20 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-341>

21 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-341#p3-1>

22 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/katalog-praci/priklady-cinnosti-katalogovych-vet>

23 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/programy-podporvy/regionalni-funkce-verejnych-knihoven/adresar-metodickych-oddeleni-krajskych-a-poverenych-knihoven>

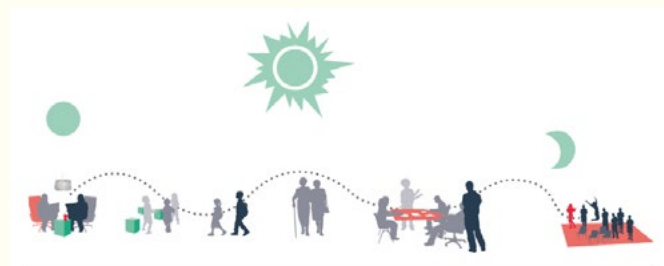
pracovníků, jak se aktuální změny dotýkají dohod a jak pracovníka odměňovat? To vše najdete v elektronické podobě publikace *Personalistika v knihovnách*.²⁴

Personalistika v knihovnách

- Jak stanovit personální zajištění knihovny?
- Jak zajistit kvalifikaci a vzdělávání pracovníků knihoven?
- Jak měřit spokojenost uživatelů knihovny?
- Jak rozvíjet kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity knihovny?
- S kým v obci spolupracovat?
- Jak má knihovna rozvíjet spolupráci se školami v místě?

Knihovny by měly být otevřeny déle – o vhodné době může rozhodnout životní cyklus knihovny v daném místě. Ranní návštěvy čtenářů novin a časopisů, dopolední aktivity pro děti a mládež, půjčovní činnost, odpolední a večerní akce pro veřejnost.

24hodinový cyklus knihovny – aktivity a uživatelé (podle dánského modelu)

Metodiky a koncepce

Koncepce zabývající se rozvojem českého knihovnictví, koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků i krajské koncepce jsou důležitými dokumenty, které mají významný dopad na knihovnictví celostátní i na knihovnictví v jednotlivých krajích. Jde o materiály, které mají několikaletý přesah.

Odkazy na jednotlivé materiály naleznete v kapitole „Kde hledat další informace?“

Standard pro dobrou knihovnu

Základní a velmi užitečnou pomůckou pro rozhodování o knihovně je **Standard pro dobrou knihovnu**, který připravilo Ministerstvo kultury.²⁵ Standard doporučuje základní kvantitativní a kvalitativní podmínky pro činnost knihovny a odpovídá na řadu otázek:

- Jak nastavit provozní dobu knihovny pro veřejnost?
- Jak financovat nákup knihovního fondu a informačních zdrojů?
- Do jakých prostor umístit knihovnu v obci?
- Jak velkou plochu by měla knihovna nabízet uživatelům?
- Kolik studijních míst má být pro uživatele knihovny?
- Jak zajistit přístup k internetu a informačním technologiím?
- Co by měla obsahovat webová stránka knihovny?
- Proč mít elektronický katalog knihovny na internetu?

Standard vám může pomoci při rozhodování o tom, co v knihovně změnit, co podporovat a jak knihovnu dále rozvíjet.

Indikátory pro jednotlivé oblasti stanoví doporučené hodnoty i postupy, a to umožňuje obci i samotné knihovně provádět hodnocení vlastní činnosti a dává možnost usilovat o zlepšování.

Knihovna Praha Březiněves

24 Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/personalistika/start>

25 Dostupné z: https://mk.gov.cz/doc/cms_library/metodicky_pokyn_pro_-vkis_2023_defp-17952.pdf

Služby knihoven knihovnám

Dalším neméně zajímavým dokumentem pro zřizovatele/provozovatele knihoven je příručka **Služby knihoven knihovnám**²⁶. Úzce navazuje na knihovní zákon a dotýká se široké spolupráce knihoven, která je nazvaná **regionální funkce knihoven**.

To zaručuje občanům dostupnost veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky a přispívají k vyrovnání rozdílů v kvalitě těchto služeb obyvatelům měst a malých obcí.

Také tento standard vydalo Ministerstvo kultury ve spolupráci s Knihovnickým institutem NK ČR a v něm se dozvíte, v jakých činnostech vám může pomoci krajská nebo pověřená regionální knihovna.

Ta může knihovnám nabídnout celou škálu odborných služeb:

- pravidelnou dodávku nových knih formou výměnných souborů pro rozšíření a obnovu knihovního fondu,
- poradenství, konzultace, metodické návštěvy,
- zpracování roční statistiky za knihovnu,
- odborné vzdělávání knihovníků.

Vysvětlí:

- jak funguje nabídka výměnných knihovnických fondů,
- kdy požádat o pomoc při revizi knih,
- jak využít podporu při vzdělávacích, kulturních i komunitních aktivitách,
- co je to servis automatizovaného knihovnického systému.

Regionální funkce knihoven jsou financovány z rozpočtu příslušného kraje. Výkon regionálních funkcí má jak krajská, tak i pověřená knihovna²⁷. Činnost probíhá na základě úzké spolupráce.

Hlavním metodickým a poradenským centrem je Knihovnický institut Národní knihovny ČR, který činnost koordinuje.

Standard pro dobrý knihovní fond

Třetím významným standardem je **Standard pro dobrý knihovní fond**.²⁸ Slouží knihovníkům jako základní pomůcka při rozhodování o knihovním fondu, jeho doplňování a aktualizaci. Je významný pro stanovení optimálního rozpočtu na nákup knih.

Najdete v něm odpovědi (nejen) na tyto otázky:

- Jak tvořit dobrý knihovní fond?
- Jaké typy dokumentů do knihovny pořizovat?
- Jaké množství knih by měla mít vaše knihovna?
- Proč a jaké knihy a časopisy vyřazovat z knihovny?
- Jakou částku každoročně věnovat na nákup knih a dalších dokumentů?
- Jak často dělat revizi knihovního fondu?
- Také tento dokument vydalo a na svých webových stránkách zveřejnilo Ministerstvo kultury.

Standard je určen především obcím do 40 tis. obyvatel, ostatní obce jej využijí přiměřeně.

Standard pro dobrou knihovnu

Další standardy

Knihovny jsou neutrálními místy poskytující služby všem bez rozdílu, jsou důvěryhodné, bezpečné, potřebné a prospěšné. Jsou navštěvovány různými obyvateli bez ohledu na věk, rasovou příslušnost či náboženské vyznání.

V případě, že máte v obci obyvatele s handicapem, velkou skupinu seniorů či občany ohrožené sociálním vyloučením, bude pro vás užitečnou pomůckou i další trojice dokumentů. Ty vydal Svaz knihovníků a informačních pracovníků²⁹ ve spolupráci s Ministerstvem kultury pod záštitou Asociace krajů, Národní sítě zdravých měst, Svazu měst a obcí i Spolku pro obnovu venkova.

26 Dostupné z: https://mk.gov.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf

27 Pověřená knihovna je knihovna, která na základě smlouvy s krajskou knihovnou vykonává na určitém území regionální funkce.

28 Dostupné z: https://mk.gov.cz/doc/cms_library/2017_metodicky-pokyn-mkdef-7674.pdf

29 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/>

V nich najdete mnoho rad a podnětů pro nastavení rovného přístupu ke službám a informacím poskytovaných knihovnou.

Rovný přístup – Standard Handicap Friendly³⁰

Rovný přístup – Knihovna přátelská k seniorům³¹

Rovný přístup – Knihovny a skupiny ohrožené sociálním vyloučením³²

Městská knihovna Havířov

Osobnost knihovníka

Ve všeobecném povědomí společnosti zůstává profese knihovníka nadále klidnou a statickou činností, dokonce nudným pracovním místem, které vůbec nevyžaduje odborné vzdělání. Existuje mnoho stereotypů a omylů o knihovnické práci. V knihovně dnes pracují lidé, kteří rozvíjejí služby na základě moderních trendů, pořádají akce pro všechny kategorie obyvatel a tím napomáhají budovat komunitu v obci.

V České republice existují oborové školy, kde lze získat odborné vzdělání – od středních, přes vyšší odborné školy až po tři univerzity (Univerzita Karlova, Masarykova univerzita v Brně a Slezská univerzita v Opavě).

Celoživotní vzdělávání je dnes nezbytností, žádná profese se bez něj neobejde.

Dostatečné personální zajištění a odborná kvalifikace je nutností pro dobré fungování každé knihovny. Délka pracovního úvazku by měla být vyšší, než je počet hodin pro veřejnost (cca o 1/3 doby).³³ Je to proto, aby knihovník měl dostatek času na práci s fondem, na přípravu aktivit pro veřejnost a samozřejmě také pro své vzdělávání.

Častým (a dá se říci negativním) jevem je kumulace různých činností do pracovní náplně knihovníka – např. vedení obecní kroniky, prodej vstupenek a aktivní účast na obecních akcích, zpracování obecních zpráv apod. Stejně jako v jiných profesích se má knihovník soustředit plně na svou práci.

Pokud je v zájmu obce rozšířit knihovníkovi pracovní náplň o další činnosti, pak je možné pro ostatní činnosti vyhradit další hodiny pracovního úvazku.

„Počet pracovníků v každé knihovně je ovlivňován řadou faktorů, např. délkou provozní doby pro veřejnost, rozsahem knihovního fondu a jeho uspořádáním, počtem budov nebo poboček knihovny, složitostí organizační struktury, šířkou služeb a stupněm jejich využívání, počtem uživatelů a nutností zaměstnávat specialisty (např. na lektorskou a přednáškovou činnost, práci s dětmi a mládeží, komunikaci s veřejností, IT technologie a další).“

Počet pracovníků se zvyšuje, pokud knihovna rozšiřuje svou činnost pořádáním kulturních, vzdělávacích a komunitních aktivit. V případě, že některé služby poskytuje nebo doplňuje regionální nebo ústřední národní instituce, ovlivňuje to také počet pracovníků na místní úrovni. Koncepte odpovídajícího personálního zajištění služeb knihovny by měla vycházet z analýzy poskytovaných služeb v návaznosti na personální obsazení.“

Standard pro dobrou knihovnu, článek 11.
Personální zajištění knihovny

Co by měl umět a znát dobrý knihovník

Vzdělávání knihovníků má pozitivní dopad na celou jejich práci – vzdělávají se v mnoha dovednostech – od informačních a komunikačních dovedností, přes měkké kompetence týkající se práce s uživatelem všech věkových kategorií až po odborné znalosti. Neméně důležitý je přehled o literatuře, informačních zdrojích, legislativě a mezinárodních standardech.

30 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporuceni/rovny-pristup.-standard-handicap-friendly>

31 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/rovny-pristup-knihovna-pratelska-k-seniorum>

32 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporuceni/Rovnypristupvylouceninaweb.pdf>

33 Je-li vaše knihovna otevřena 6 hodin, pracovní úvazek knihovníka by měl být minimálně 8 hodin týdně.

Velkým zdrojem těchto znalostí jsou konference, semináře a workshopy, kde dochází k předávání příkladů dobré praxe a navazování profesních kontaktů.

Také těchto akcí by se měl knihovník i z menší knihovny zúčastňovat. Příslušná krajská knihovna a knihovna pověřená výkonem regionálních funkcí nabízí vzdělávání pro pracovníky veřejných knihoven.

„Odborné činnosti v knihovně zajišťuje pracovník, který má odpovídající odborné znalosti a je schopen svoji činnost, včetně komunikace s uživateli knihovny, vykonávat na náležité úrovni. Svě znalosti a schopnosti si průběžně prohlubuje.

Dalšímu odbornému vzdělávání je ročně na 1 pracovníka věnováno minimálně 48 pracovních hodin. Pracovníci s úvazkem do 15 hodin týdně absolvují další odborné vzdělávání ročně v rozsahu nejméně 8 pracovních hodin.“

Standard pro dobrou knihovnu, článek 12.
Kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihovny.

Celoživotní vzdělávání pracovníků knihovny

Celoživotní vzdělávání formou nejrůznějších metod je systematicky zaměřeno na individuální rozvoj pracovníků knihoven. Posláním krajských knihoven a Národní knihovny ČR je podporovat profesionalitu knihoven, zvyšovat jejich prestiž a zajišťovat kvalitu oboru. Knihovnícký institut NK ČR a další knihovny v České republice realizují akreditované programy i programy neformálního vzdělávání s cílem zvyšovat vzdělanost pracovníků knihoven tak, jak říká Konceptce celoživotního vzdělávání knihovníků.

Konceptce celoživotního vzdělávání knihovníků³⁴ byla schválena Ústřední knihovníckou radou ČR³⁵ v roce 2022.

V souvislosti s celoživotním vzděláváním knihovníků jsou vytvořeny akreditované rekvalifikační kurzy, které průběžně probíhají ve čtyřech knihovnách v České republice, a to v Národní knihovně ČR, Moravské zemské knihovně, Knihovně J. Mahena v Brně a v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě.

Odbornou kvalifikaci lze získat nejen studiem na odborných školách, ale také absolvováním oborové zkoušky dle Národní soustavy kvalifikací³⁶ (středoškolské i vysokoškolské). Zkoušky realizují výše uvedené knihovny.

Pro knihovníky malých knihoven (tzv. neprofesionální knihovny³⁷) jsou nabízeny on-line kurzy. Ty mohou knihovníci absolvovat z domova nebo z práce, případně jsou kurzy tzv. hybridní (část vzdělávání se odehrává v krajské knihovně). Na webové stránce <https://kurzy.knihovna.cz/> se zájemci o vzdělávání mohou registrovat, přihlásit se do kurzu, a to podle svých potřeb a schopností. Nejnověji nabízí kurzy knihovníckého minima Krajská knihovna F. Bartoše ve Zlíně. Kurz **Minimum obecního knihovníka** obsahuje 10 lekcí a doprovázejí ho výuková videa.

Pracovní činnost knihovníka

Pracovní činnost knihovníka je velmi obsáhlá. Kromě klasických činností (nákup, zpracování knih, časopisů a dalších materiálů...), ovládání knihovníckého systému, poskytování výpůjčních služeb či zprostředkování knih z jiných knihoven se má knihovník orientovat v e-data-bázích, pracovat s moderními technologiemi a také znát platnou legislativu.

V souvislosti s rozvojem komunitních a vzdělávacích akcí pořádaných knihovnami má dále rozvíjet své znalosti a dovednosti, navazovat spolupráci s organizacemi v obci i účastnit se akcí pořádanými jinými knihovnami. Nepostradatelná je spolupráce v rámci knihovnícké komunity – s krajskou nebo příslušnou pověřenou knihovnou.

Každoročně je povinen na základě zákona³⁸ zpracovávat statistiku knihovny, vydávat výroční zprávu, spravovat web/webovou stránku knihovny, případně sociální sítě a propagovat činnost knihovny.

Kromě toho se knihovníci účastní i jednání zastupitelstva obce.

Na rozdíl od jiných profesí nemají knihovníci volné dny/hodiny na osobní rozvoj a vzdělávání – vše mají zvládnout v rámci běžného provozu knihovny.

V podstatě jde o „vrcholek ledovce.“ Práce lidí v knihovnách je mnohem obsáhlejší a záleží na velikosti obce, provozní době knihovny a ochotě ostatních organizací ke spolupráci s knihovnou.

34 Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Konceptce_CZV_202120271.pdf

35 Ústřední knihovnícká rada je poradním orgánem ministra kultury. Dostupné z: <https://ukr.knihovna.cz/>

36 Národní soustava kvalifikací podává informace o profesních kvalifikacích, které jsou v současnosti schválené a uplatnitelné na pracovním trhu v ČR. Dostupné z: <https://www.narodnikvalifikace.cz/>

37 Jde o knihovny, kde je úvazek knihovníka do 15 hodin týdně.

38 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-89>

Práce s různými věkovými skupinami

Veřejné knihovny poskytují nejen přístup ke knihám, ale přispívají také k formování lidského kapitálu, udržování duševní a fyzické pohody, sociální inkluze a k soudržnosti komunity. Hlavními uživateli knihoven jsou děti, dospívající a starší dospělí. Řada občanů střední generace využívá digitální služby knihovny. V mnoha knihovnách můžeme postřehnout národnostní, sociální i etnickou rozmanitost.

Knihovna poskytuje sociální prostředí, které lidi spojuje. Pomáhá snižovat osamělost a izolaci osamělých občanů. Je místem, kde se lidé mohou spřátelit s lidmi s podobnými nebo příbuznými zájmy.

Mnoho veřejných činitelů stále neuznává hodnotu knihoven a jejich roli v sociální infrastruktuře.

Knihovny jsou instituce organizované profesionálním personálem s odborným vzděláním, které podporují sociální soudržnost mezi čtenáři a návštěvníky. Dobré vztahy i přátelství se v knihovně rozvíjejí také proto, že knihovny nabízejí společné aktivity pro všechny věkové kategorie – od narození až do vysokého věku.

Pro nejmladší „návštěvníky“ knihoven připravují knihovny mnoho aktivit; prostřednictvím rodičů se zaměřují na batolata i děti předškolního věku. Školákům nabízejí pomoc při zpracovávání domácích úkolů, pomáhají dětem i dospívajícím. Těm poskytují neformální prostory i aktivity pro trávení volného času.

Knihovny poskytují společenský prostor a aktivity dětem, rodičům i prarodičům, pomáhají budovat vztahy.

Pro starší generaci, zejména osamělé seniory, jsou knihovny místem pro kulturní a společenské zážitky, pro vzdělávání. Díky setkávání napříč generacemi se necítí stigmatizovaní vyšším věkem – naopak je pro ně knihovna místem, kde mohou komunikovat s lidmi různého věku. Knihovna je místem, kde se i oni mohou cítit užiteční a zajímaví také díky tomu, že v knihovnách probíhají výstavy i přednášky, kde mohou najít své místo nejen jako návštěvníci, ale také jako autoři, jako přednášející.

Veřejná knihovna je považována za základní výbavu obce pro osobní a společenský rozvoj.

Knihovna Kutná Hora

Projekty SKIP na podporu knihoven

Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP)³⁹ v rámci svých aktivit realizuje celou řadu projektů zaměřených zejména na podporu čtenářské i mediální gramotnosti a na vzdělávání pracovníků knihoven. Projekty jsou určeny pro individuální i institucionální členy SKIP.

Nejedná se vždy v pravém slova smyslu o dotační programy, ale často jde o projekty, na které SKIP získává dotace a podporu od různých subjektů a knihovny mohou potom jejich výsledky využít bezplatně nebo se slevou.

Členem SKIP se může stát knihovna jako instituce nebo i fyzická osoba (individuální členství). Stačí vyplnit elektronický formulář nebo kontaktovat předsedu regionální organizace SKIP.⁴⁰

Projekty pro děti

S KNÍŽKOU DO ŽIVOTA – BOOKSTART

Projekt **S knížkou do života – Bookstart**⁴¹ je mezinárodní iniciativa, do níž se zapojují všechny typy knihoven na daném územním celku, aby plnily jednu z nejdůležitějších, ale v dnešní době zatím velmi málo rozšířených funkcí. Veřejné knihovny se zde snaží o to, aby zapojily aktivní rodiče a s nimi seznamovaly ty nejmenší čtenáře s knihou a nepřeberným množstvím příběhů i informací.

Projekt podporuje celá řada institucí a organizací – od Ministerstva kultury, Nadace ČEZ, Národní knihovny ČR přes vydavatelství Albi, nakladatelství CREW, Čtení pomáhá, Tympanum audioknihy až po mnohé další.⁴² Do podpory se také zapojily některé kraje.

39 Více informací na: <https://www.skipcr.cz/>

40 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/clenstvi>

41 Dostupné z: <https://www.skizkoudozivota.cz/>

42 Dostupné z: <https://www.skizkoudozivota.cz/projekt-podporuji/>

Logo projektu S knížkou do života

Projekt je určen pro knihovny jako institucionální členy SKIP. Knihovny zapojené do projektu mají možnost získat bezplatně nezbytné metodické materiály, se slevou mohou nakoupit dárkové sady, které předávají rodičům (například při příležitosti vítání občánků). Současně se zavazují realizovat návazné akce. Program S knížkou do života má dvě fáze – pro děti do 3 let a pro věkovou kategorii 3–6 let.

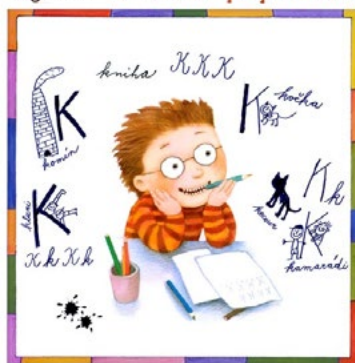
UŽ JSEM ČTENÁŘ – KNÍŽKA PRO PRVNÁČKA

Cílem projektu **Knížka pro prvňáčka**⁴³ je rozvoj čtenářských návyků žáků od prvního ročníku školní docházky, podpora čtenářských návyků a vztahu k četbě a čtenářství. V neposlední řadě jde i o spolupráci knihoven se školami. Projekt probíhá od roku 2008.

Akce je určena pro žáky prvních tříd základních škol, které přihlásí veřejná knihovna ve spolupráci se školami v místě působnosti knihovny.

Každoročně stoupající počet knihoven (s návazností na spolupracující školy a obce) dosáhl 500, což představuje ročně kolem 40 000 dětí.

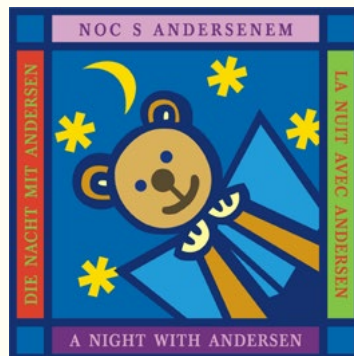
Už jsem čtenář - knížka pro prvňáčka

Logo projektu Knížka pro prvňáčka

NOC S ANDERSENEM

Dnes již mezinárodní **Noc s Andersenem**⁴⁴ je akce, která vznikla na území České republiky a rozšířila se do zahraničí (Polsko, Slovensko, Rakousko, Slovinsko a mnoho dalších států). Do akce se mohou zapojit také školy či jiné instituce včetně zahraničních. Uskutečňuje se vždy v dubnu u příležitosti výroční narození dánského spisovatele Hanse Christiana Andersena. Hlavním cílem je podpora čtenářské gramotnosti dětí.

Logo projektu Noc s Andersenem

Práce s dospívajícími

Práce s dospívajícími se řadí k těm náročnějším – jde o skupiny dětí s různými zálibami, mnohdy se ztrátou zájmu o četbu. Právě pro ně knihovny zařizují zvláštní prostory, které jsou přizpůsobeny jejich mentalitě a potřebám.

Teens kluby jsou určeny pro teenagery, vznikají především při větších knihovnách (Vsetín, Písek, Třinec, Havířov, Ostrava, Hodonín, Poděbrady, Karlovy Vary, Litvínov a další). Jejich snahou je nabídnout dospívajícím vhodné místo pro trávení volného času. Program i prostory knihovny jsou uzpůsobeny jejich věku (např. mobilní, speciální literatura – komiksy, výmalba...).

T-Club, Knihovna Poděbrady

43 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/projekty/uz-jsem-ctenar-knizka-pro-prvnacka>

44 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/projekty/noc-s-andersenem> a <https://www.nocsandersenem.cz/>

Práce s dospělou populací

Pro dospělé uživatele knihovny nabízejí celou škálu programů, jako je Noc literatury⁴⁵, literární soutěže, odborné přednášky, setkávání se zajímavými osobnostmi, křty knih a další kulturní aktivity. Kromě toho v knihovnách probíhá další vzdělávání; jde například o aktivity týkající se trénování paměti, univerzity třetího věku, informační a komunikační dovednosti, finanční a mediální gramotnosti, swapy, sousedské slavnosti a další.

Mnohé knihovny podporují čtenářské kluby, kluby programování, ale také kurzy šití, kreativní dílny a další aktivity podle zájmu a potřeby místní komunity.

Prostory knihoven v souladu s novou rolí knihovny v obci

Úloha současné veřejné knihovny spočívá především v její komunitní funkci – být tzv. **třetím místem – životním prostorem s lokální identitou obce**. Knihovny nabízejí nejen otevřený a bezpečný prostor pro všechny bez rozdílu, ale také místo pro kreativitu, odpočinek, sebezvzdělávání, kulturní a komunitní akce a mnoho dalších aktivit.

Knihovna by měla v rámci poskytovaných služeb fungovat jako:

- místo setkávání a společných aktivit,
- místo vzdělávání, četby a relaxace,
- zdroj informací,
- místo otevřených dveří a služeb.

Kvalitu poskytovaných služeb ovlivňuje:

- umístění knihovny,
- budova,
- organizace prostoru
- vybavení.

Knihovna jako nedílná součást kulturního a komunitního života v obci

Z institucí, které pouze půjčovaly knihy, se knihovny proměňují v multifunkční centra a do knihoven si stále častěji nacházejí cestu i lidé, kteří nejsou jejími stálými uživateli. Součástí knihoven se stávají nejrůznější prostory s odpovídajícím vybavením. Knihovny slouží nejen jako

místo pro kulturní akce a vzdělávací akce, ale také jako řemeslné dílny, kde si můžete opravit notebook nebo ušít šaty, **makerspace**, kde se naučíte programovat nebo tisknout na 3D tiskárně.

V knihovnách najdete **turistická informační centra, nahrávací či digitální studia, mateřská centra**, tvůrčí dílny, **komunitní zahrady, jazykové laboratoře, coworkingové místnosti**, také prostory, kde si lze zahrát strategické deskovky nebo **vyzkoušet virtuální realitu**. V některých knihovnách si lze půjčit i předměty, např. stan, brusle, mixér, sekačku na trávu, kytaru nebo kameru.

Obecní knihovna Kostelní Lhota

Architektonické zásady pro budovy knihoven a jejich interiéry

Předpokladem úspěšného naplňování současné role veřejné knihovny je její velikost, prostory vnitřní uspořádání včetně odpovídajícího vybavení zohledňující nároky a potřeby místa a jejich obyvatel.

Různé prostory v knihovně by měly podporovat získávání zážitků, poznávání, aktivní účast a kreativní tvorbu jejích uživatelů.

O celkovém dojmu uživatele při návštěvě knihovny rozhodují detaily – vstup do budovy, atmosféra, členění interiéru, světlo, barvy, zvuk, mobiliář, technologie, zázemí, funkčnost, útulnost, okolí knihovny a v neposlední řadě lidé.

Budova knihovny

Obecně platí, že při plánování budovy knihovny mají být zohledněny tyto zásady:

- budova má vhodně dotvářet a komunikovat s okolní zástavbou včetně veřejného prostoru,

45 Dostupné z: <https://www.nocliteratury.cz/>

- má se nacházet v centru obce, avšak v klidném prostředí (bezbariérovost, docházková vzdálenost),
- označení směrovkou v orientačním systému obce,
- zřetelné označení budovy nápisem KNIHOVNA s jednoznačně definovaným vstupem,
- multifunkční, flexibilní a bezbariérové prostory včetně vstupních,
- má být propojena s venkovním prostorem, který vytváří další místa pro uživatele,
- má mít vhodně umístěný návratový box,
- mají být u ní zajištěna parkovací místa, stání pro kola, kočárky i pro psy.⁴⁶

U menších knihoven umístěných ve víceúčelových budovách je nutné dbát na výběr vhodných spoluúživatelů (např. obecní úřad, kulturní dům, škola, volnočasové kroužky).

Směrovka do knihovny jako součást navigačního systému v obci

Požadavek na bezbariérovost a dostupnost

Bezbariérovostí se rozumí soubor územně technických a stavebně technických opatření, která umožňují samostatný pohyb a užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace, tzn. bez pomoci další osoby.⁴⁷

Požadavky na přístup, pohyb a pobyt znevýhodněných osob v knihovně jsou definovány ve vyhlášce č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.⁴⁸

Hlavní principy

- Vstup do prostor knihovny musí být bez bariér, tzn. bez použití schodů, schodišť a prahů. Řešením je umístění knihovny do přízemí budovy, v případě výskytu několika schodů je nutné použití rampy nebo dopravy do vyšších podlaží výtahem, schodišťovou nebo zdvihací plošinou.
- Dveře, chodby a uličky musí mít minimální šířku pro zajištění průjezdu elektrickým vozíkem. V chodbách a uličkách nesmí být žádné překážky. Pro nevidomé je doporučena vnější a vnitřní zvuková navigace. Na komunikačních křižovatkách včetně výtahů jsou umístěny informace v Braillově písmu.
- Na hlavních komunikacích je doporučena vodící lišta.
- Nábytek a další vybavení zajišťují znevýhodněným osobám příznivé podmínky k pobytu.

Knihovna a udržitelnost

V současné době je kladen velký důraz na trvalou udržitelnost. Udržitelná architektura představuje komplexní přístup, který je ekologický, ekonomický a současně také udržitelný po stránce sociální a kulturní.⁴⁹

S ohledem na veřejné využívání knihovny je vhodné aplikovat ekologické principy projektování staveb, které jsou definovány v dokumentu mezinárodní knihovnické organizace IFLA.

Ekologické principy se obvykle realizují v oblastech:

- energeticky úsporná stavba,
- používání ekologických materiálů,
- využívání místních zdrojů, recyklace, konverze budov,
- recyklování stavebních materiálů,
- nadstandardní využívání denního světla,
- využití ostatních prostor v budovách nebo okolí (zahrady, propojení s veřejným uličním prostorem atd.),
- hospodaření s dešťovou a odpadní vodou,
- využití venkovní i vnitřní zeleně pro kvalitu pobytu, stínění a chlazení.

46 Více zde: ATELIER ATREA. Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky [online]. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2012, [cit.2023-12-04]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Doporučení_Vystavba_07_05_2012DEF.pdf

47 Vyhláška č. 398/2009 Sb., vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.

48 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-398>

49 Dostupné z: <https://www.enviweb.cz/120378>

Kontrolní seznam **Udržitelné budovy, vybavení a hospodaření** je užitečnou pomůckou při výstavbě nebo rekonstrukci knihovny. Poskytuje komplexní přehled o tom, kde všude je možné zvažovat a vylepšit environmentální dopady knihovny.⁵⁰

První knihovnou, která je vybudovaná v pasivním standardu, je Městská knihovna v Klášterci nad Ohří. Za budovu získalo město Klášterec nad Ohří zvláštní cenu v soutěži Stavba roku 2022. Jedná se o ocenění DoubleDecker veřejné budově s vysokým energetickým standardem.

Budova využívá teplo z návštěvníků, v zimních měsících ho navíc čerpá ze slunečních paprsků, jež do interiéru pronikají velkými okny. Ty naopak v letních měsících zastíňují venkovní žaluzie. Větrání objektu zajišťuje výkonná inteligentní klimatizace dle aktuální kvality vzduchu v jednotlivých místnostech. Ke snížení energetických nákladů přispívá i vlastní fotovoltaická elektrárna nebo využití dešťové vody mj. k zalévání zeleně.

V kulturním centru je kromě knihovny i společenský sál, malý divadelní sál, klubovny, nahrávací studio, galerie, dětský koutek i kavárna.

Velikost knihovny

Velikost celkové užité plochy nutné pro veřejnou knihovnu závisí na specifických potřebách dané komunity, na funkci knihovny, množství dostupných finančních prostředků, rozsahu knihovnických fondů, prostor, které jsou k dispozici, a blízkosti jiných knihoven.

Prostory knihovny odpovídají jejím funkcím a jejich rozloha vychází především z velikosti obce.

„Knihovna má k dispozici nejméně 60 m² na 1 000 obyvatel obce nebo spádové oblasti. V obcích do 1 000 obyvatel se tento indikátor použije v přiměřeném rozsahu tak, aby byly zajištěny všechny funkce knihovny.

Plocha určená uživatelům zahrnuje celkovou užitou plochu knihovny vyhrazenou návštěvníkům (v hlavní budově a pobočkách), např. volný výběr, studovny, čítárny včetně letních čítáren, přednáškové (divadelní/filmové) sály pro pořádání kulturních, vzdělávacích a komunitních aktivit, prostory pro práci s dětmi a mládeží, tvůrčí dílny apod.

Knihovna podle možností využívá i venkovní prostory knihovny.

Standard pro dobrou knihovnu, článek 6.
Prostory knihovny pro uživatele.

Příklad: Knihovna má vstupní prostor se schodištěm do 1. patra. Přestože na schodišti jsou vystaveny výkresy dětí, tak se tento prostor se nezapočítává do plochy pro návštěvníky knihovny!

Prostory a vybavení knihoven

Prostory knihovny plánujeme jako funkční a proměnlivé místo a členíme je do jednotlivých zón. Dispoziční řešení interiéru včetně výběru nábytku a jeho rozmístění, konzultujeme vždy ve spolupráci s knihovnicí, regionální metodickou a také s architektem nebo designérem.

Z provozního hlediska se dělí prostory knihoven na:

- vstupní prostory,
- prostory pro uživatele,
- sociální zázemí,
- prostory pro zaměstnance,
- skladové prostory (u menších knihoven nejsou potřeba),
- ostatní (kancelářské prostory, archiv, provozní dílny, serverovna atd.).

Co nabízí dobrá knihovna:

- vhodný, pohodlný a přitažlivý prostor a dostatek místa pro čtenářské, studijní a volnočasové aktivity včetně potřebného technického vybavení a sociálního zázemí,
- odpovídající prostor pro uchovávání a zpřístupnění knihovnického fondu,
- prostor pro setkávání skupin různých velikostí,
- přiměřený a pohodlný prostor pro personál knihovny (včetně zázemí, tj. oddechové a hygienické prostory).

Všeobecné zásady pro prostředí knihoven

Při zařizování knihovny by měli být zohledněny tyto zásady:

- jednotný vizuální styl (označení knihovny, plakáty, vývěsky, označení regálů atd.),
- zónování: rušná zóna (vstupní prostory), polotichá zóna (výpůjční pult, volný výběr), tichá zóna (studijní a relaxační místa),
- dostatek přirozeného světla, zároveň zajistíme vhodné stínění oken proti slunečnímu svitu (rolety, venkovní žaluzie),
- akustickou pohodu zajistí vhodná podlahová krytina, která je zároveň snadno udržovatelná (linoleum, PVC, marmoleum),

50 Dostupné z: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1664/1/greenlibs_checklist-cs.pdf

- při volbě barev v interiéru zohledňujeme účel daného prostoru (např. dětské oddělení, tichá studovna),
- pohodlí pro uživatele znamená dostatek různorodého sedacího nábytku pro každou věkovou skupinu,
- oddělení pro děti by mělo být umístěno samostatně, v případě že nelze, oddělit alespoň vizuálně, popř. posuvnou stěnou
- důležitý je dostatečný počet zásuvek pro uživatele na dobíjení mobilních zařízení,
- rostliny – v knihovně platí pravidlo méně je více!

Osobitost prostoru – velmi efektivní je, má-li knihovna něco, s čím se občané identifikují. Např. významný rodák, technická památka v obci, celoplošné fotografie obce, folklórní prvky, přírodní rarita.

Místní knihovna Viničné Šumice

Příklady dobré praxe a inspiraci z knihoven najdete na webu výstavy <https://architektura.knihovny.cz/>.

Nábytek v knihovně

Všeobecným pravidlem je vytvoření dostatečně vzdušného a nepřeplněného prostoru. Uspořádání nábytku musí zajistit snadný přístup a pohodlí každému uživateli včetně hendikepovaných osob.

Základní zařízení knihovny: regály, výpůjční pult, sedací a stolový nábytek, nábytek pro relaxaci, pro děti, hrací prvky, výstavní systémy, knihovní vozíky, technologie (interaktivní tabule, magnetické stěny, dataprojektor, promítací plátno atd.).

Místní knihovna Halenkovice

Venkovní prostory

Venkovní prostory zvyšují atraktivitu knihovny a poskytují další místa pro uživatele a komunitní aktivity. Exteriéry mohou být: atria, terasy, balkony, dvorky, letní čítárny, altány, komunitní zahrady apod.

Důležité je nezapomínat na dostatečné stínění a vhodné vybavení odolným venkovním nábytkem (závěsná křesla, zahradní lavice, venkovní hrací nebo edukativní prvky pro děti) a dodržování bezpečnosti návštěvníků knihovny.

Obecní knihovna Dolní Břežany

Inspiraci, jak zařídit knihovnu, můžete najít v brožurě praktických rad a inspirativních nápadů Veřejná knihovna – srdce obce. Součástí skládačky je i pracovní list.⁵¹

Veřejná knihovna – srdce obce

Modernizace prostor knihovny

Výstavba, rekonstrukce nebo modernizace prostor probíhají se snahou sladit nové služby s potřebami občanů a novými činnostmi v práci knihovníků. Mění se nejen knihovny, ale především informační chování uživatelů.

Pokud se obec rozhodne přistoupit k modernizaci, rekonstrukci nebo výstavbě s předpokladem, že knihovna má především sloužit potřebám občanů, je nutné mít ověřené údaje, které reflektují specifika obce, cíle a strategii, stav současné knihovny včetně jejich budoucí možností a příležitostí.

Tyto údaje lze získat zodpovězením otázek (viz níže) a poslouží jako podklad pro dokument, kterému říkáme **Koncepce (vize) knihovny**.

Klíčovým a efektivním bodem při zpracování koncepce je neustálý dialog všech zaangażovaných stran – knihovníka, zřizovatele, uživatele knihovny včetně budoucích, spolupracujících institucí (škola, místní spolky atd.) a samozřejmě architekta nebo designéra.

Okruh otázek, na které bychom měli znát odpověď:

- Jak vypadá místo, ve kterém se knihovna nachází?
- Jaký je stavebně-technický stav budovy a jejích interiérů?
- K čemu a komu bude knihovna sloužit (co přináší knihovna obci nyní a co nové prostory knihovny přinesou obci a místní komunitě)?
- Jak knihovnu vnímá: současný uživatel; zřizovatel; náhodný kolemjdoucí; zaměstnanci knihovny?
- Jaké služby může knihovna našeho typu nabízet?
- Jak znějí základní koncepční materiály našeho zřizovatele v souvislosti s rozvojem občanské společnosti a kultury v naší obci?
- Jaké partnery knihovna má nyní a jaké může mít (sdílení prostor, sponzoring...)?
- Jaký je způsob financování?

Výsledný dokument je podkladem pro strategické uchopení rekonstrukce či modernizace interiéru a slouží také jako nástroj k realizaci cílů knihovny, tj. být strategickým a respektovaným partnerem obce.

Městský architekt a jeho úloha v obci

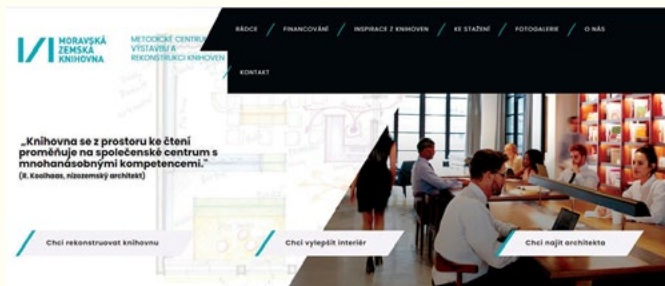
Funkce bývá chápána jako výkon činnosti architekta v zájmu rozvoje obce/města. Městský architekt je obeznámený s problematikou navrhování staveb i s možnostmi a potřebami obce, způsobem rozhodování obce o investicích. Výkon funkce městského architekta zcela závisí na konkrétních podmínkách a zvyklostech obce. Z důvodu střetu zájmů by městský architekt nejlépe neměl projektovat v rámci obce (aby následně sám sobě výsledky neschvaloval).⁵²

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven bylo zřízeno s podporou Ministerstva kultury ČR v roce 2018 jako součást Moravské zemské knihovny v Brně.

51 Dostupné z: <https://mcvrk.mzk.cz/files/uploads/Bro%C5%BEura-verze%20pro%20WEB.pdf>

52 Pozice a funkce „Městského architekta“ není v současnosti právně upravena. Změnu k lepšímu přináší usnesení vlády č. 22 k Politice architektury a stavební kultury ČR z ledna 2015. ČESKO. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. Politika architektury a stavební kultury České republiky [online]. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2015 [cit. 2019-08-28]. ISBN 978-80-87147-83-2. Dostupné z: <https://www.ur.cz/uzemni-planovani/politika-architektury-a-stavebni-kultury-cr/>

Webové stránky Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven

Vznik metodického centra byl motivován současnými potřebami veřejných knihoven, které se od forem tradiční práce se čtenáři stále více soustřeďují na poskytování širokého spektra služeb a programů podporujících jejich komunitní funkci a přispívajících k naplňování jejich demokratického poslání spolu s formováním občanské společnosti.

Co vám může metodické centrum poskytnout?

- Rady a tipy, jak využít a zhodnotit prostory v knihovnách,
- kontakty na ověřené výrobce a dodavatele knihovnického nábytku a architekty, kteří se podíleli na realizaci knihoven (obecních i městských),
- informace k financování (vypsání dotační tituly a granty) rekonstrukcí knihoven a obnovy knihovnického mobiliáře),
- metodické materiály k výstavbě knihoven včetně fotogalerie se stručnými informacemi o nově postavených či rekonstruovaných knihovnách jako příkladů dobré praxe,
- databázi realizovaných staveb a rekonstrukcí knihoven,
- odborné semináře na téma architektura knihoven, workshopy i spolupráci v případě zájmu.

Pro inspiraci se zájemci mohou podívat na **Databázi staveb**⁵³. Ta obsahuje přehled nově postavených nebo zrekonstruovaných knihoven od roku 1992 do současnosti. Každý záznam obsahuje soubor standardních

údajů o výstavbě, přestavbě, modernizaci nebo jiné stavební úpravě včetně údajů o celkových nákladech a kontaktů na dodavatele, architekty a projektanty.

Všechny důležité informace včetně kontaktu naleznete na webových stránkách Metodického centra: <https://mcvrk.mzk.cz/>.

Dotační programy na podporu knihoven

Jak se dozvíte, že byly vyhlášeny programy podpory?

Ministerstvo kultury každoročně 30. září vyhláší programy na podporu knihoven.⁵⁴

- Dotační programy Ministerstva kultury pro oblast knihoven jsou orientovány na priority Koncepce rozvoje knihoven ČR. Dotace jsou určeny:
 - pro provozovatele knihoven evidovaných dle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů,
 - pro spolky a zájmová sdružení právnických osob dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění, jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora.

Podmínkou pro získání dotací je evidence knihovny v databázi Ministerstva kultury.⁵⁵

VISK – Veřejné informační služby knihoven

- Dotační program Ministerstva kultury ČR Veřejné informační služby knihoven (VISK)⁵⁶
 - Úlohu koordinačního centra programu VISK plní Národní knihovna ČR.
 - V posledních letech je v rámci tohoto dotačního programu rozdělována na projekty částka cca 60 mil. Kč.
 - VISK je členěn na vzájemně provázané dílčí podprogramy, které jsou zaměřeny na podporu různých aktivit knihoven.

53 Dostupné z: <https://mcvrk.mzk.cz/databaze-staveb>

54 Dostupné z: <https://mk.gov.cz/oblast-knihoven-cs-532>

55 Blíže v kapitole Evidence knihoven.

56 Dostupné z: <https://visk.nkp.cz/>

Díky tomuto dotačnímu programu může knihovna dostat podporu na technické a programové vybavení (nákup počítače, automatizovaného knihovního systému, dataprojektoru, vybavení tvůrčí dílny apod.).

Podpora ze strany státu je stanovena maximálně na 70 % nákladů na projekt, 30 a více procent nákladů hradí žadatel o dotaci.

Knihovna 21. století

Dotační řízení Knihovna 21. století (K21) je zaměřeno především na podporu inovativní knihovnické, informační a kulturně vzdělávací činnosti knihoven a na podporu dostupnosti informací pro občany se zdravotním postižením.

Dotační program K21 podporuje projekty do výše maximálně 50 %, zbývající náklady jsou financovány z rozpočtu žadatele.

Logo VISK a Ministerstva kultury

Regionální funkce knihoven

Program podpory regionálních funkcí knihoven je nejvýznamnějším krajským dotačním programem na podporu knihoven.

Kraje vydávají na podporu knihoven více než 162 mil. Kč ročně.

Dotační systém regionálních funkcí knihoven funguje od roku 2001. Finanční podporu získávají knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí, ostatní knihovny dostávají dotaci formou služby.

MAS aneb Místní akční skupiny

Národní síť místních akčních skupin sdružuje MAS pracující formou komunitně vedeného místního rozvoje – metody LEADER⁵⁷ ve prospěch venkova na území České republiky.

Místní akční skupiny, které spolupracují na rozvoji venkova, získávají finanční podporu z EU a z národních programů, pro svůj region. Základním cílem MAS je zlepšování kvality života a životního prostředí ve venkovských oblastech. Jedním z nástrojů je také aktivní získávání a rozdělování dotačních prostředků.⁵⁸

Hlavním cílem MAS je rozvoj společenského a kulturního života, podpora podnikatelů a ochrana životního prostředí daného mikroregionu. Realizované projekty mají za cíl další rozvoj regionu ve všech jeho aspektech a vycházejí ze znalosti místního prostředí a potřeb obyvatel mikroregionu. Jednou z priorit je vzdělávání.

Spolupráce s knihovnami, které v mnoha obcích působí jako centra neformálního vzdělávání, výrazně pomůže v zajištění kvalitního vzdělávání občanů a tím i rozvoji dané oblasti. Knihovny jako členové MAS mohou být silným pomocníkem na cestě k chytré budoucnosti.⁵⁹

Jsou celosvětově vnímány jako priority celoživotního vzdělávání, proto by měly být členy skupin MAS.

MAP aneb Místní akční plány

Místní akční plány vzdělávání je projekt Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Hlavní myšlenka projektu je zaměřena na rozvoj kvalitního a inkluzivního vzdělávání dětí a žáků do 15 let. Zahrnuje oblasti včasné péče, předškolního a základního vzdělávání, zájmového a neformálního vzdělávání.⁶⁰ Tomuto zaměření odpovídá území realizace i výběr partnerů pro realizaci MAP.

Výstupem MAP mohou být i plánované aktivity cílené mimo resort školství, například do oblasti sociálních služeb nebo neformálního vzdělávání, pokud je potřebné zvýšit jejich dostupnost, kvalitu nebo spolupráci v zájmu rozvoje vzdělávacího potenciálu dětí a žáků nebo

57 Metodou LEADER se rozumí metoda užívaná v rámci komunitně vedeného místního rozvoje (Liaison Entre Actions Développement de l'Économie Rurale – Propojení aktivit rozvíjejících venkovskou ekonomiku). Základními principy metody LEADER jsou přístup „zdola nahoru“, partnerství veřejných a soukromých subjektů, tvorba místní rozvojové strategie, integrované a vícesektorové akce, inovativnost v řešení problémů venkovských regionů, síťování a výměna zkušeností mezi aktéry rozvoje, spolupráce v rámci společných projektů místních akčních skupin v rámci státu, EU a dalších zemí.

58 MAS <https://www.nsmascr.cz/>

59 Vzděláváním k chytré budoucnosti <https://www.nsmascr.cz/cs/aktuality/publikace-vzdelavanim-k-chytre-budoucnosti-781cs.html>

60 Místní akční plán rozvoje vzdělávání <https://www.mapvzdelavani.cz/map-orp/map-od-a-do-z/>

poskytují například preventivně výchovné aktivity.⁶¹ Jedním z cílů MAP je zlepšení kvality vzdělávání v mateřských a základních školách ve spolupráci se zřizovateli a dalšími aktéry v území ve vzdělávání a také zlepšení spolupráce v území a rozvoj vzdělávání dětí ve spolupráci s rodiči.

Místní akční plán rozvoje vzdělávání (MAP) je produktem spolupráce partnerů v území, stanovuje priority a jednotlivé kroky nutné k dosažení cílů vzdělávací politiky v území na základě místní potřeby a naléhavosti. Tomuto zaměření odpovídá území realizace i výběr partnerů pro realizaci MAP. Kulturu motivující k maximálnímu úspěchu každého žáka je potřeba rozvíjet i ve spolupráci škol s organizacemi poskytujícími neformální a zájmové vzdělávání tak, aby se využil místní potenciál pro rozšíření příležitostí pro učení se žáků nebo pro sdílení a výměnu dobrých zkušeností mezi pedagogickými a dalšími pracovníky jednotlivých sektorů vzdělávání.⁶²

Role neformálního a zájmového vzdělávání:

- zapojují se do všech částí akčního plánování v území,
- mapují svou nabídku,
- informují se o prioritách vzdělávací politiky a potřebách škol,
- přinášejí návrhy a modely řešení, příklady dobré praxe,
- sladují nabídku s plány škol nebo přímo vytvářejí společné plány se školami – společné aktivity pro projekty jsou pro operační programy nezbytné.

Doporučujeme zapojení knihoven do MAP. To umožňuje realizaci společných aktivit a společného vzdělávání v území. Propojení partnerů posílí také odbornou kapacitu mikroregionu.

Oceňování knihoven

Knihovny mají dlouhou tradici v podpoře činností, které se týkají hodnocení knihoven v rámci různých soutěží, ať už lokálních, nebo celostátních.⁶³

Vesnice roku

Soutěž **Vesnice roku** v Programu obnovy venkova je každoročně vyhlašována již od roku 1995. Od roku 2000 je součástí soutěže i ocenění pro knihovnu. Organizace soutěže probíhá ve dvou kolech – krajském a celostátním.

Mezi spoluvyhlašovatele soutěže patří také Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, jehož zástupce je členem hodnotící komise. V obcích je hodnocena i úroveň knihovny; ta nejlepší obdrží **Vesnická knihovna kraje...** a obvykle postupuje do celostátního kola, kde se uchází o cenu **Knihovna roku**.

Logo soutěže Vesnice roku

Knihovna roku

Knihovna roku je vyhlašována od roku 2003 Ministerstvem kultury⁶⁴ a uděluje se jako ohodnocení dlouhodobých zásluh o rozvoj knihovnictví v obcích nebo za mimořádný přínos k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb. Je udělována ve dvou kategoriích:

- základní knihovna – je určena především knihovnám v malých obcích, kde působí dobrovolní knihovníci, jako vyjádření veřejného uznání této prospěšné práce; předpokládá se již osvědčená návaznost na úspěšné umístění v soutěži Vesnice roku,
- významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb – např. zpřístupnění nových informačních zdrojů, databází, nabídka nových služeb, zpřístupnění novostaveb a rekonstruovaných prostor knihoven, organizace odborných akcí apod.

Městská knihovna roku

Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR každoročně vyhlašuje soutěž o nejlepší městskou knihovnu roku⁶⁵. Záštitu nad soutěží převzal **Svaz měst a obcí ČR**. Cílem soutěže je ocenit nejlepší české knihovny, které jsou provozovány či zřizovány městy, a motivovat je k rozšíření a zkvalitnění veřejných knihovnických a informačních služeb.

61 Tamtéž.

62 Místní akční plán rozvoje vzdělávání <https://www.mapvzdelavani.cz/>

63 Přehled celostátních ocenění knihoven a jejich pracovníků v roce 2023 je k dispozici v publikaci Knihovna roku 2023 a další knihovnická ocenění. Dostupná z: https://www.nkp.cz/soubory/ostatni/knihovna2023_brozura.pdf

64 Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/knihovna-roku-cs-583>

65 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/oceneni/mestska-knihovna-roku>

Cena českých knihovníků

Výkonný výbor SKIP uděluje velmi prestižní Cenu českých knihovníků. Ocenění dostávají pracovníci knihoven za dlouholetou vynikající činnost v oboru knihovnictví.⁶⁶

MARK

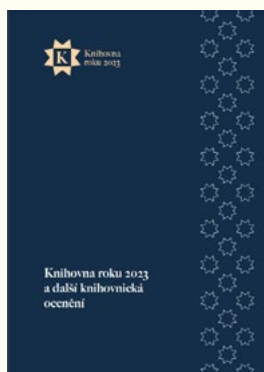
Pro výjimečné pracovníky do 35 let je určena cena MARK (Mladá/mladý, moudrá/moudrý; aktivní, atraktivní; rozkvétající, rozumná/ rozumný; knihovnice/knihovník), kterou uděluje SKIP od roku 2010. Cílem ceny je podpořit a ocenit mimořádné tvůrčí aktivity mladých pracovníků/ pracovníků knihoven, pedagogů/pedagožek a studentů/ studentek oboru a ohodnotit jejich konkrétní mimořádný přínos oboru v daném roce. Záštitu nad soutěží převzalo od roku 2023 **Sdružení místních samospráv**.⁶⁷

Medaile Z. V. Tobolky

Medaile nese jméno po Zdeňku Václavu Tobolkovi, zakladateli Státní knihovnické školy. Medaili uděluje **Sdružení knihoven ČR** a **Nadace knihoven**.⁶⁸

Krajská ocenění

Významná jsou krajská ocenění, a to jak knihoven, tak i jednotlivých pracovníků.

Publikace Knihovna roku 2023

Spolky a sdružení

Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR – SKIP

SKIP je základní knihovnickou organizací; jde o dobrovolnou profesní a stavovskou organizaci, která sdružuje přibližně 2200 knihovníků a knihoven. Posláním SKIP je usilovat o soustavné zvyšování úrovně knihovnické a informační práce a s tím spojené prestiže oboru a o to,

aby ze strany státu, zřizovatelů knihoven a informačních institucí byly vytvářeny příznivé podmínky pro jejich rozvoj a činnost.

SKIP je členem mezinárodních knihovnických organizací, jako je IFLA a EBLIDA, a také členem mnoha spolků a sdružení. Jejich výčet uvádíme níže.

Sdružení knihoven ČR – SDRUK

SDRUK je veřejně prospěšným zájmovým sdružením právnických osob, jehož účelem je podpora demokracie zpřístupňováním kulturního bohatství a informačních zdrojů. Sdružuje cca devadesát krajských, městských, vědeckých, univerzitních i odborných knihoven.

Nejdůležitější partneři knihoven

ASOCIACE KRAJŮ ČESKÉ REPUBLIKY

Asociace krajů ČR je zájmovou nestranickou a nevládní orgánizací, která byla založena na základě zákonů České republiky. Řádnými členy Asociace jsou kraje České republiky. Základním a společným zájmem krajů je všestranný rozvoj území a potřeb osob v něm žijících.

SVAZ MĚST A OBCÍ ČR

Svaz měst a obcí České republiky je celostátní, dobrovolnou, nepolitickou a nevládní organizací založenou jako zájmové sdružení právnických osob.

SDRUŽENÍ MÍSTNÍCH SAMOSPRÁV

Sdružení místních samospráv je nevládní apolitickou organizací s celostátní působností, která sdružuje a hájí zájmy obcí a měst v České republice.

Spolek pro obnovu venkova České republiky

Posláním **Spolku pro obnovu venkova ČR** je přispívat k obnově a prohloubení společenského a duchovního života na venkově, k posílení hospodářské stability a prosperity venkova, motivovat občany žijící na venkově k dobrovolné aktivitě, napomáhat vzniku a činnosti místních a regionálních sdružení.

Národní síť Zdravých měst

Národní síť Zdravých měst – zdravá města, obce a regiony používají ke svému postupu nástroje pro kvalitu života, zdraví a udržitelný rozvoj – např. zapojení

66 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/oceneni/cena-ceskych-knihovniku>

67 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/oceneni/mark>

68 Dostupné z: <https://sdruk.cz/rubrika/medaile-z-v-tobolky/>

veřejnosti a participaci, strategické řízení a data, online nástroje, akce pro zapojení mladé generace, ale i aktivizaci seniorů a mnohé další.

Kde hledat další informace?

- Koncepce rozvoje knihoven
 - <https://www.mkcr.cz/metodiky-a-koncepce-345.html>
- Knihovní zákon
 - <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-257>
 - <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-88>
- Vyhláška 88/2002 Sb., k provedení zákona č. 257/2001 Sb.
 - <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-88>
- Personalistika v knihovnách – příručka pro personální práci
 - <https://prirucky.ipk.nkp.cz/personalistika/start>
- Jak řídit knihovnu. Příručka pro začínající vedoucí knihovny
 - <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/rizeni-knihoven/jak-ridit-knihovnu>
- Evidence knihoven
 - <https://mk.gov.cz/evidence-knihoven-adresar-knihoven-evidovanych-ministerstvem-kultury-a-souvisejici-informace-cs-341>
- Dotační řízení pro oblast knihoven
 - <https://mk.gov.cz/oblast-knihoven-cs-532>

- Standard pro dobrou knihovnu
 - https://mk.gov.cz/doc/cms_library/metodicky_pokyn_pro_-vkis_2023_defp-17952.pdf
- Standard pro dobrý knihovní fond
 - https://mk.gov.cz/doc/cms_library/metodicky_pokyn_pro_-vkis_2023_defp-17952.pdf
- Služby knihoven knihovnám
 - https://mk.gov.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf
- Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven
 - http://invenio.nusl.cz/record/432048/files/nusl-432048_1.pdf
- Zelená knihovna
 - <http://zelena.knihovna.cz/>
- Přístupné webové stránky
 - <https://prirucky.ipk.nkp.cz/pristupnost/start>
- Připravujeme změnu knihovního softwaru
 - <https://prirucky.ipk.nkp.cz/aks/start>
- Oceňování knihoven
 - <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-5>
 - <https://www.skipcr.cz/oceneni>
 - Krajská ocenění v jednotlivých krajích

Když potřebujete víc

... PŘEČÍST

- Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut
 - Informace pro knihovny: <https://ipk.nkp.cz/homepage-ipk>
- Ministerstvo kultury České republiky
 - Literatura a knihovny: <https://mk.gov.cz/literatura-a-knihovny-cs-1123>
- Moravská zemská knihovna v Brně
 - Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven: <https://mcvrk.mzk.cz/>
- Program rozvoje obce
 - ObcePro: <https://www.obcepro.cz/publikovane-invence>

- MAS Poličsko
 - Manuál vesnického knihovníka: https://www.maspolicsko.cz/images/MVK_jednostrankove.pdf
- Knihovnické časopisy
 - Čtenář: <https://svkkl.cz/ctenar>
 - Bulletin SKIP: <https://bulletinskip.skipcr.cz/>
 - Duha: <https://duha.mzk.cz>
 - Zpravodaj U nás: <https://www.svkhhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas.aspx>
- Udržitelná knihovna <https://udrizitelna.knihovna.cz/>

... SLYŠET

- Pozvěte svého metodika na jednání SMS, SPOV nebo na jinou akci.
- Navštivte některou z konferencí nebo seminářů organizovaných knihovnou.⁶⁹

... VYZKOUŠET

- Navštivte v Týdnu knihoven⁷⁰ svou knihovnu a vyzkoušejte si práci v knihovně. Zapojte se do komunitních akcí, pasujte děti na čtenáře, křtěte nebo předčítejte knihy, hovořte s obyvateli obce, zúčastněte se Noci s Andersenem ve své knihovně, navštivte sousedskou slavnost.

... VIDĚT

- Krajské knihovny a jejich metodická centra vám mohou zprostředkovat ukázky dobrých knihoven přímo v terénu. Domluvte si návštěvu těch nejlepších knihoven v kraji.

... PORADIT

- Obráťte se na svého krajského nebo regionálního metodika a čtěte po něm informace, doporučení nebo odkaz, kde hledat dál.

Kontakty

KRAJ	METODICKÉ ODDĚLENÍ ⁷¹
JIHOČESKÝ KRAJ	https://www.cbvk.cz/regionalni_funkce.html
JIHOMORAVSKÝ KRAJ	https://www.mzk.cz/pro-knihovny/region
KARLOVARSKÝ KRAJ	https://www.knihovnakv.cz/pro-knihovny/regionalni-funkce-p69.htm
KRAJ VYSOČINA	https://www.kkvysociny.cz/knihovnam
KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ	https://www.svkhhk.cz/Pro-knihovny/Sluzby-knihovnam.aspx
LIBERECKÝ KRAJ	https://www.kvkl.cz/pro-knihovny
MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ	https://www.msvk.cz/pro-knihovny/regionalni-funkce/
OLOMOUCKÝ KRAJ	https://www.vkol.cz/pro-knihovny
PARDUBICKÝ KRAJ	https://kkpce.cz/cs/pro-knihovny/oddeleni-regionalnich-a-kulturnich-sluzeb/
PLZEŇSKÝ KRAJ	https://svkpk.cz/pro-knihovny/
PRAHA	https://regionpraha.mlp.cz/
STŘEDOČESKÝ KRAJ	https://www.svkkl.cz/pro-knihovny/regionalni-funkce
ÚSTECKÝ KRAJ	https://www.knihovnauk.cz/pro-knihovny/
ZLÍNSKÝ KRAJ	https://www.kfbz.cz/regionalni-funkce-ve-zlinskem-kraji

Příklady zkratk, se kterými se můžete setkat

CŽV	Celoživotní vzdělávání
EBLIDA	European Bureau of Library, Information and Documentation Association
IFLA	Mezinárodní asociace knihovnických asociací
IROP	Integrovaný regionální operační program
K21	Dotační program Knihovna 21. století
KI NK	Knihovnický institut Národní knihovny ČR
MAP	Místní akční plán rozvoje vzdělávání
MAS	Místní akční skupina
SDRUK	Sdružení knihoven ČR
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR
VISK	Dotační program Veřejné knihovnické a informační služby

69 Seznam akcí organizovaných SKIP - <https://www.skipcr.cz/knihovnicke-akce>

70 Týden knihoven – obvykle první týden v říjnu věnovaný aktivitám knihoven, týden plný akcí, seminářů a jiných aktivit věnovaný čtenářům i nečtenářům knihovny.

71 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/programy-podpory/regionalni-funkce-verejnych-knihoven/adresar-metodickych-oddeleni-krajskych-a-poverenych-knihoven>

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky

Ministerstvo kultury (dále jen „ministerstvo“) v návaznosti na zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), v platném znění, vydává metodický pokyn k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR.

Úvod

Poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb (dále jen „knihovnických služeb“) je upraveno zákonem č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Poskytované knihovnické služby jsou definovány v § 4 tohoto zákona. Knihovnické služby zakotvené v § 4 odst. 1 je provozovatel knihovny povinen poskytovat bezplatně s výjimkou služeb vymezených v § 4 odst. 2. Za služby taxativně vymezené v § 4 odst. 2 a další služby demonstrativně uvedené v § 4 odst. 3 je provozovatel knihovny oprávněn požadovat úhradu skutečně vynaložených nákladů.

Knihovnické služby se poskytují na základě rovného principu všem bez rozdílu.⁷² Pro jejich poskytování však nejsou žádným právním předpisem vymezeny kvantitativní a kvalitativní indikátory služeb, ani podmínky jejich dostupnosti uživatelům.⁷³

Evropská komise ve svém rozhodnutí č. C(2013) 1893 final ze dne 16. 4. 2013 konstatovala, že rozšiřováním významných informací plní české veřejné knihovny „skutečný veřejný úkol a povinnost“ s tím, že přispívají k plnění úkolů státu ve vzdělávací, kulturní a sociální oblasti.

Metodický pokyn stanovuje základní kvantitativní a kvalitativní podmínky pro poskytování knihovnických služeb pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi a kraji na území ČR, zapsané v evidenci knihoven Ministerstva kultury⁷⁴. Navazuje na právní řád České republiky a všechna jeho ustanovení mají povahu doporučení, pokud nejsou totožná s ustanoveními platných právních předpisů, zejména knihovního zákona. Pro krajské knihovny a knihovny působící ve velkoměstech se doporučené indikátory použijí přiměřeně s ohledem na funkce knihovny a její postavení ve městě.

Metodický pokyn vychází z obecných principů Manifestu IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách z roku 2022⁷⁵ a související směrnice IFLA: Služby veřejných knihoven z roku 2012⁷⁶.

Ostatní knihovny, například vysokoškolské, akademické, lékařské, muzejní apod. mají specializovaný charakter a jsou primárně určeny vymezenému okruhu uživatelů (vysokoškolským studentům, uživatelům z oblasti výzkumu a vývoje apod.) a nelze je tedy strukturovat podle počtu obyvatel. Z hlediska celkové koncepce knihovnických služeb není účelné je standardizovat. Pro specifikaci dostupnosti služeb těchto knihoven je postačující uplatnění hlavního principu knihovního zákona, tedy poskytování knihovnických služeb způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu.

ČLÁNEK 1

Poslání knihovny, cíle a působnost standardu knihovnických služeb

„Základem služeb veřejné knihovny by měly být následující klíčové úkoly, které se týkají informací, gramotnosti, vzdělávání, rovného přístupu, občanské participace a kultury. Prostřednictvím těchto klíčových úloh přispívají veřejné knihovny k naplňování cílů udržitelného rozvoje a k budování spravedlivější, humánnější a udržitelnější společnosti:

72 Podrobněji Metodické vyjádření MK k problematice poskytování VKIS zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu – viz https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/metodicke-vyjadreni-k-principu-rovnosti-podle-knihovniho-zakona_2-1079.pdf

73 Platné právní předpisy, a to i z oblasti trestněprávní, ovšem stanoví určité meze principu rovnosti.

74 Viz <https://www.mkcr.cz/evidence-knihoven-adresar-knihoven-evidovanych-ministerstvem-kultury-a-souvisejici-informace-cs-341>

75 Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách 2022. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/mezinarodni-doporuceni/Manifest_UNESCO.htm

76 KOONTZ, Christie a Barbara GUBBIN, ed. *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA*. 2., zcela přeprac. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2012. ISBN 978-80-7050-612-7. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/IFLA/sluzby-verejnych-knihoven-smernice-ifla-.pdf>

- poskytovat lidem ve všech životních etapách přístup k široké škále informací a myšlenek bez cenzury, podporovat formální a neformální vzdělávání na všech úrovních i celoživotní učení umožňující trvalé, dobrovolné a samostatné vyhledání poznatků;
- poskytovat příležitosti k osobnímu tvůrčímu rozvoji a podněcovat představivost, kreativitu, zvědavost a empatii;
- vytvářet a upevňovat čtenářské návyky dětí od jejich narození do dospělosti;
- iniciovat a podporovat účast všech lidí různých věkových kategorií na činnostech a programech zaměřených na čtenářskou gramotnost s cílem vytvářet čtenářské dovednosti i dovednost psaní a napomáhat rozvoji mediální, informační a digitální gramotnosti za účelem vytváření informované demokratické společnosti;
- poskytovat své komunitě, kdykoliv je to možné, služby, jak osobně, tak na dálku prostřednictvím digitálních technologií umožňujících přístup k informacím, fondům a programům;
- zajišťovat všem lidem přístup ke všem druhům komunitních informací a příležitostem pro sdružování v místě, a to s ohledem na podstatnou úlohu knihovny ve společnosti;
- poskytovat svým komunitám přístup k vědeckým poznatkům, např. výsledkům výzkumu a informacím o zdraví, které mohou ovlivnit životy příjemců těchto informací, a rovněž umožnit účast na vědeckém pokroku;
- poskytovat adekvátní informační služby místním podnikům, sdružením a zájmovým skupinám;
- zachovat a umožnit přístup k údajům, poznatkům a dědictví, které se týkají místa i [...] obyvatel (včetně ústní tradice), nabídnout prostředí, jež umožní místní komunitě převzít aktivní roli při identifikaci obsahu, který má být zachycen, uchován a sdílen v souladu s přáním komunity;
- podporovat mezikulturní dialog a napomáhat kulturní rozmanitosti;
- podporovat uchování a přístup ke kulturnímu dědictví a umožnit otevřený přístup k vědeckým poznatkům, k výzkumu a inovacím, jak jsou vyjádřeny v tradičních nebo digitálních a digitalizovaných dokumentech.“

(Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách, 2022)⁷⁷

1. Cílem standardu knihovnických služeb je zlepšení dostupnosti a kvality knihovnických služeb jejich uživateli.
2. Standard knihovnických služeb umožňuje knihovnám, provozovatelům knihoven, obcím, krajům a ústředním orgánům státní správy provádět srovnání a kontrolu dostupnosti a kvality knihovnických služeb a systematicky uplatňovat formy podpory jejich rozvoje.
3. Standard knihovnických služeb je nástrojem motivace a jeho indikátory jsou využívány při poskytování a využívání peněžních prostředků z veřejných rozpočtů za účelem podpory rozvoje knihovnických služeb.
4. Působnost standardu je omezena na knihovnické služby poskytované knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji. Tyto knihovny tvoří základní infrastrukturu, která uživatelům zajišťuje dostupnost knihovnických služeb.

ČLÁNEK 2

Předmět standardu knihovnických služeb

1. Standard knihovnických služeb vymezuje následující kategorie a v nich indikátory (kritéria), za kterých jsou v knihovnách poskytovány služby uživatelům:
 - a. provozní doba knihovny pro veřejnost,
 - b. tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů,
 - c. umístění knihovny v obci,
 - d. prostory knihovny pro uživatele,
 - e. studijní a relaxační místa pro uživatele,
 - f. přístup k internetu a informačním technologiím,
 - g. webová stránka knihovny,
 - h. elektronický katalog knihovny na internetu,
 - i. personální zajištění knihovny,
 - j. kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihoven,
 - k. měření spokojenosti uživatelů knihovny,
 - l. kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity knihovny,
 - m. spolupráce knihovny se vzdělávacími institucemi,
 - n. služby pro uživatele se specifickými potřebami.
2. Hodnoty indikátorů stanovených standardem knihovnických služeb jsou definovány jako optimální. Jejich dosažení garantuje dobré podmínky pro poskytování služeb uživatelům. Standard knihovnických služeb uvádí u jednotlivých kritérií jako indikativní údaj i hodnoty, které odpovídají hodnotám celostátního průměru.⁷⁸

⁷⁷ Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/mezinarnodni-doporuceni/Manifest_UNESCO.htm

⁷⁸ Zjištěno na základě analýzy resortní statistiky kultury zpracovávané Národním informačním poradenským střediskem pro kulturu z roku 2022.

- Indikátory podmínek pro poskytování knihovnických služeb jsou diferencovány pro knihovny působící v různých velikostních kategoriích obcí a měst. Za základní kritérium byl zvolen počet obyvatel v obci.
- Hodnota konkrétního indikátoru v jednotlivých kategoriích se použije přiměřeně k počtu obyvatel obce, spádové oblasti a místním podmínkám.

ČLÁNEK 4

Tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů

„Všechny věkové skupiny musí mít k dispozici informační zdroje a literaturu odpovídající jejich potřebám. Fondy a služby musí zahrnovat všechny typy vhodných zdrojů a moderních technologií i tradiční dokumenty. Základem je vysoká kvalita odpovídající místním potřebám a podmínkám, zachycující jazykovou a kulturní rozmanitost komunity. Dokumenty musí odrážet současné trendy a vývoje společnosti i dějiny lidského myšlení a činů.

V digitální éře musí legislativa týkající se autorských práv a duševního vlastnictví zajistit veřejným knihovnám stejné možnosti k získávání a poskytování přístupu k digitálnímu obsahu za přijatelných podmínek, jako je tomu v případě tradičních zdrojů.

Fondy a služby nesmí podléhat žádné formě ideologické, politické nebo náboženské cenzury ani komerčním tlakům.“

(Manifest IFLA/UNESCO, 2022)

ČLÁNEK 3

Provozní doba knihovny pro veřejnost

„Optimální přístup ke knihovnickým službám vyžaduje, aby knihovna byla otevřena v době maximálně vyhovující těm, kteří žijí, pracují a studují v místě jejího působení. Tento přístup lze rozšířit udržováním telefonického spojení 24 hodin denně nebo zajištěním přístupu k vybraným službám prostřednictvím webových stránek.“

(Směrnice IFLA: Služby veřejných knihoven, článek 3. 9. 2)

Indikátor: počet provozních hodin⁷⁹ pro veřejnost týdně

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2022
Počet obyvatel	Počet hodin	Počet hodin
Do 500	4–10	2,5
501–1 000	5–15	3,6
1 001–3 000	15 až 23	9,9
3 001–5 000	23 až 28	22,0
5 001–10 000	28 až 40	29,0
10 001–20 000	40 až 45	37,6
20 001–40 000	45 až 50	44,0
Více než 40 000	50 a více	48,7

- Podle situace v místě je vhodné stanovit proporce provozní doby v dopoledních a odpoledních hodinách a také v sobotu a v neděli.
- Rozsah provozní doby knihovny není totožný s celkovým objemem pracovní kapacity nezbytné pro zajištění činností knihovny. Pracovní doba pracovníka knihovny v obcích do 1000 obyvatel by měla být orientačně o jednu třetinu delší než provozní doba knihovny. Ve větších knihovnách se přiměřeně přihlídně k celkovému rozsahu činností knihovny.

Indikátor: Výdaj na nákup knihovního fondu a dalších informačních zdrojů⁸⁰, tj. částka v Kč na 1 obyvatele obce vydaná na nákup knihovního fondu a informačních zdrojů za jeden kalendářní rok.⁸¹

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2022
Částka v Kč/1 obyvatele	30–55	27,20

Indikátor: Doporučený rozsah celkového objemu knihovního fondu = 2 až 3 knihovní jednotky na obyvatele.

Indikátor: Minimálně 7 % roční obnovy knihovního fondu novými přírůstky. Při stanovení základu pro výpočet procent obnovy se vychází z toho, že knihovna má mít minimálně 2 knihovní jednotky na obyvatele¹².

- Knihovní fond vyžaduje soustavnou obměnu, aby si zachoval svůj společenský význam a přiměřenou aktuálnost.
- Při stanovení výdajů na nákup knihovního fondu se doporučuje zajistit zvyšování částky na nákup knihovního fondu v návaznosti na zjištěnou inflaci v uplynulém roce.

79 Stanovená hodnota provozní doby se vztahuje na týdenní provozní dobu nejdéle otevřeného provozního útvaru knihovny včetně poboček. V případě poboček se provozní doba stanovuje podle počtu obsluhované populace, např. počtu obyvatel městské části, sídliště či přidružené obce v dané lokalitě.

80 Uvedený indikátor zahrnuje průměrnou hodnotu na nákup knih, periodik, zvukových a dalších dokumentů včetně nákupu databází a licencí na elektronické informační zdroje, a to pořízených pouze z vlastních finančních zdrojů, nikoliv z dotací na tvorbu výměnného fondu.

81 Průměrná cena knihy se v roce 2023 pohybovala cca na úrovni cca 380 Kč.

3. Provozovatel knihovny v obci, která má více než 10 000 obyvatel, a krajská knihovna, která v místě svého sídla plní funkci základní knihovny, systematicky doplňuje do knihovního fondu zvukové, zvukově obrazové a multimediální dokumenty.
4. Kromě základních druhů dokumentů knihovna nabízí přístup k e-knihám, audioknihám a digitálním dokumentům, například vstupy do digitálních knihoven děl nedostupných na trhu.
5. S rostoucím významem knihoven jako komunitních a kreativních center jsou do knihovny získávány i další dokumenty a technologie, například interaktivní knihy, albi tužky, roboty, ozoboty, edukační hračky, deskové hry.
6. Knihovna, která se profiluje jako moderní high-tech dílna (makerspace), doplňuje i další techniku (např. se zaměřením na elektro, design, mechaniku apod.)
7. Při tvorbě knihovního fondu se doporučuje v místech s rozmanitou jazykovou komunitou budovat vícejazyčný fond.
8. Podrobné zásady pro stanovení optimálního rozsahu, obsahu a kvality knihovních fondů v knihovnách zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi obsahuje Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky⁸².

ČLÁNEK 5

Umístění knihovny v obci

„Knihovnické služby mají být poskytovány v místě, které je maximálně využíváno, které je centrem života populace, je výhodné pro obyvatele obce. Pokud je to možné, mají být poblíž dopravních uzlů, v blízkosti center života komunity, např. obchodů, nákupních center, kulturních podniků. Je

vhodné, když veřejná knihovna může sídlit v budově, kde jsou dostupné i další služby, jako jsou muzea, galerie výtvarného umění, společenská centra nebo sportovní zařízení.“

(Směrnice IFLA: Služby veřejných knihoven, článek 3. 9. 1)

1. Doporučuje se umístění knihovny v centru sídelního útvaru nebo v blízkosti centra. Docházková vzdálenost⁸³ pro okruh přímé působnosti nemá přesáhnout 15 minut pěší chůze nebo jízdy veřejným dopravním prostředkem hromadné dopravy nebo autem.
2. Pokud docházková vzdálenost přesáhne uvedený indikátor, je vhodné zajistit dostupnost knihovnických služeb zřízením pobočky, pojízdnou knihovnou nebo jiným způsobem.

ČLÁNEK 6

Prostory knihovny pro uživatele

„Služby musí být ve fyzické nebo digitální podobě přístupné všem členům komunity. To vyžaduje dobře umístěné a vybavené budovy knihoven, dobré zázemí pro čtení a studium i odpovídající technické vybavení a dostatečnou provozní dobu vhodnou pro uživatele. Nezbytné jsou donáškové služby a další služby mimo budovu pro ty, kteří nemohou knihovnu navštěvovat.“

(Manifest IFLA/UNESCO, 2022)

Indikátor: Knihovna má k dispozici nejméně 60 m² na 1 000 obyvatel obce nebo spádové oblasti⁸⁴. V obcích do 1 000 obyvatel se tento indikátor použije v přiměřeném rozsahu tak, aby byly zajištěny všechny funkce knihovny.

1. Plocha určená uživatelům zahrnuje celkovou užitnou plochu knihovny vyhrazenou návštěvníkům (v hlavní budově a pobočkách), např. volný výběr, studovny, čítárny včetně letních čítáren, přednáškové (divadelní/filmové) sály pro pořádání kulturních, vzdělávacích a komunitních aktivit, prostory pro práci s dětmi a mládeží, tvůrčí dílny apod.

82 Metodický pokyn MK k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky. In: Ministerstvo kultury České republiky [online]. Praha [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://mk.gov.cz/doc/cms_library/metodicky_pokyn_pro_vkis_2023_defp-17952.pdf

83 Docházková vzdálenost je vzdálenost mezi nejvzdálenějším obytným domem a účelovými objekty občanské vybavenosti nebo ke stanicím městské hromadné dopravy.

84 Spádová oblast – zpravidla se jedná o území obce, v případě, že knihovna slouží i přidruženým obcím, provede se součet obyvatel všech lokalit, kterým knihovna slouží. V případě knihovny sloužící určité části obce se hodnotí počet obyvatel této části.

2. Do plochy určené uživatelům se nezahrnují uzavřená skladiště, schodiště, vstupní prostory, sociální zařízení atd.
3. Při hodnocení prostorového zajištění knihovny a při projektové přípravě výstavby i rekonstrukce knihovny se v přiměřeném rozsahu použijí normy⁸⁵ a doporučení^{86 87}.
4. Knihovna má podle možností bezbariérové vstupní i vnitřní prostory pro osoby s omezenou schopností pohybu a orientace.
5. Knihovna podle možností využívá i venkovní prostory knihovny.

ČLÁNEK 7

Studijní a relaxační místa pro uživatele knihovny

Knihovna nabízí studijní místa⁸⁸ pro dospělé, děti a mládež, kde mohou uživatelé pracovat s knihovními dokumenty a informačními zdroji, a to individuálně nebo ve skupině. Tam, kde to místní podmínky umožní, je vhodné vytvářet čítárny, individuální a týmové studovny a místa pro soustředěné studium.

Indikátor: počet studijních míst

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2022
Počet obyvatel obce	Počet studijních míst	Počet studijních míst
1–500	4 až 5	5,0
501–1 000	6 až 8	6,5
1 001–3 000	9 až 10	10,4
3 001–5 000	10 až 18	16,6
5 001–10 000	20 až 28	26,3
10 001–20 000	28 až 70	40,0
20 001–40 000	70 až 120	89,0
Více než 40 000	120 a více	228,4

Kromě studijních míst knihovna nabízí dostatečný počet míst k oddechu, relaxaci a setkávání (oddechové zóny).

ČLÁNEK 8

Přístup k internetu a informačním technologiím

„Jedním z hlavních úkolů veřejné knihovny je překlenout propast mezi informačně bohatými a informačně chudými. Proto musí také umožňovat přístup k nezbytnému elektronickému, počítačovému a audiovizuálnímu zařízení.

Přístup do bezdrátové sítě (wi-fi) by měl být v celé knihovně stejně jako zásuvky na připojení osobních počítačů.“

(Směrnice IFLA: Služby veřejných knihoven, článek 3. 10. 8)

Indikátor: Počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu.

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2022
Počet obyvatel obce	Počet stanic	Počet stanic
1–500	1 až 2	1,0
501–1 000	2	1,0
1 001–3 000	2 až 3	1,6
3 001–5 000	3 až 4	2,7
5 000–10 000	4 až 7	4,6
10 001–20 000	7 až 10	8,6
20 001–40 000	12 až 18	17,4
Více než 40 000	18 a více	42,6

1. Knihovna poskytuje, s respektem k platným právním předpisům,⁸⁹ připojení k internetu pomocí wi-fi nebo přístupu na vnitřní síť knihovny. Pokud nabízí připojení pomocí wi-fi, počet veřejně přístupných stanic je možné snížit. Přístup k internetu pro uživatele poskytuje knihovna bezplatně.⁹⁰

85 Technická normalizační informace TNI ISO/TR 11219 (01 3715) – Informace a dokumentace – kvalitativní podmínky a základní statistika pro budovy knihoven – plocha, funkčnost, design. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2014. 164 s.

86 Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2012 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Doporučení_Vystavba_07_05_2012DEF.pdf

87 Standard pro postupy rekonstrukce knihoven – dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/standard-pro-postupy-rekonstrukce-knihoven>

88 Definice studijního místa dle ČSN ISO 11620 (01 01143) Informace a dokumentace – ukazatele výkonnosti knihoven. Místo sloužící uživatelům na čtení nebo studium, ať už se zařízeními, nebo bez nich. Patří sem místa ve čtenářských koutcích, v seminárních a studijních prostorách a v audiovizuálních a dětských odděleních knihovny. Nepatří sem místa v halách, přednáškových a divadelních sálech, kde se uskutečňují speciální představení. Vyloučené jsou i podlahové prostory, kde mohou studenti sedět, a podobné neformální prostory.

89 V rámci českého právního řádu musí být přístup z podstaty věci omezen, např. osobám do 18 let nesmí být zpřístupněna pornografie, vůbec nesmí být zpřístupňovány např. stránky propagující fašismus apod.

90 Dle § 4 odst. 1 písm. c) knihovního zákona.

- Knihovna nabízí uživatelům dostatečné množství zásuvek pro notebooky, chytré telefony, tablety apod. Počítače a další informační technologie je nezbytné obnovovat nejpozději po pěti letech. Důležité je i vybavení technologií antivirovými programy.
- Provozovatel knihovny v obci, která má více než 10 000 obyvatel, a krajská knihovna, která v místě svého sídla plní funkci základní knihovny, vybaví vybraná studijní místa technikou a umožní využití zvukových, zvukově obrazových a multimediálních dokumentů včetně internetu pro zrakově postižené a nevidomé.

ČLÁNEK 9

Web/webová stránka knihovny

„Knihovna má využívat informační a komunikační technologie (ICT), aby umožnila lidem přístup k množství svých elektronických fondů a služeb z jejich domova, školy nebo pracoviště. Je-li to možné, mají být dostupné 24 hodin denně, sedm dní v týdnu.“

(Směrnice IFLA: Služby veřejných knihoven, článek 3. 8. 2)

Indikátor: Dostupnost informací o knihovně a jejích službách dálkovým přístupem je zajištěna prostřednictvím webové stránky knihovny a pomocí sociálních sítí.

- Webová stránka má vlastní doménu na internetu nebo využívá domény svého provozovatele. Skládá se ze souboru digitálních dokumentů obsahujících základní informace o knihovně a zprostředkujících elektronické služby knihovny (např. elektronický katalog, licencované i vlastní databáze, on-line výpůjční služby, on-line informační služby).⁹¹
- Webová stránka knihovny musí zahrnovat alespoň tyto údaje:
 - název a sídlo (adresa) knihovny,
 - kontaktní údaje (elektronický kontakt, jméno kontaktní osoby, příp. datová schránka),
 - název zřizovatele/provozovatele knihovny,

- charakteristika knihovny (popis sídla a poboček, informace o bezbariérovosti, stručné shrnutí poskytovaných služeb),
- výčet oddělení (existují-li),
- provozní doba, katalog knihovny (OPAC),
- knihovní řád,
- přehled a ceník nabízených služeb.

- Základním doporučeným údajem jsou odkazy na portál Knihovny.cz⁹², Souborný katalog ČR⁹³, Českou digitální knihovnu⁹⁴, příslušnou krajskou knihovnu a příslušnou knihovnu pověřenou výkonem regionálních funkcí⁹⁵, další spolupracující knihovny a na centrální služby, např. „Ptejte se knihovny“⁹⁶, odkazy na celostátní akce a spolky, do kterých je knihovna zapojena.

- 4) Webová stránka knihovny je zpracována v souladu s pravidly tvorby přístupného webu⁹⁷ s ohledem na potřeby zrakově a sluchově znevýhodněných uživatelů a uživatelů se sníženou hybností rukou nebo poruchami soustředění. Web/webová stránka musí být pravidelně doplňován/a aktualizován/a (průběžně, minimálně 1x za čtvrtletí).

ČLÁNEK 10

Elektronický katalog knihovny (OPAC) na internetu⁹⁸

„Má-li knihovna katalog na internetu, zlepšuje se její dostupnost pro veřejnost a pro jiné knihovny a zvyšuje se kvalita služeb.“

(Směrnice IFLA: Služby veřejných knihoven, článek 3. 8. 2)

Indikátor: Knihovny působící v obcích s počtem obyvatel vyšším než 500 nabízí elektronický katalog knihovny, který může veřejnost využívat prostřednictvím dálkového přístupu. Knihovny jsou zapojeny do regionálních automatizovaných knihovních systémů. Knihovny v obci s počtem obyvatel nižším než 500, pokud nemají vlastní elektronický katalog, prezentují svůj fond prostřednictvím regionálního elektronického katalogu.

91 CERNIŇÁKOVÁ, Eva. Přístupné webové stránky. In: *Národní knihovna České republiky* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2020- [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/pristupnost/obsah>

92 *Knihovny.cz: informace a služby* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2015- [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/>

93 *Souborný katalog České republiky* [online]. Praha: Národní knihovna ČR [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.caslin.cz/>

94 Česká Digitální knihovna: národní agregátor digitálních knihoven – přístup k digitálním dokumentům z jednoho místa [online]. 2023- [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://ceskadigitalniknihovna.cz/>

95 Pověřená knihovna plní regionální funkce v okruhu své působnosti, podrobnosti viz https://ipk.nkp.cz/docs/RF/Metodicky_pokyn_pro_VKIS_2023_defp.pdf/view

96 *Ptejte se knihovny* [online]. Národní knihovna ČR [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.ptejteseknihovny.cz/>

97 *Pravidla tvorby přístupného webu* [online]. Brno: Tyflocentrum [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <http://www.pristupnost.cz/jak-tvorit-pristupny-web/pravidla-pristupnosti/ceska-pravidla-pristupnosti/>

98 Elektronický katalog knihovny (OPAC) – databáze bibliografických záznamů knihovního fondu knihovny v elektronické formě.

ČLÁNEK 11

Personální zajištění knihovny

„Knihovník je aktivním prostředníkem mezi uživateli a zdroji, a to jak digitálními, tak tradičními. Pro zajištění adekvátních služeb jsou nezbytné dostatečné lidské a materiální zdroje i odborné a průběžné vzdělávání knihovníka, aby mohl čelit současným i budoucím výzvám.“
(Manifest IFLA/UNESCO 2022)

Počet pracovníků v každé knihovně je ovlivňován řadou faktorů, např. délkou provozní doby pro veřejnost, rozsahem knihovního fondu a jeho uspořádáním, počtem budov nebo poboček knihovny, složitostí organizační struktury, šířkou služeb a stupněm jejich využívání, počtem uživatelů a nutností zaměstnávat specialisty (např. na lektorskou a přednáškovou činnost, práci s dětmi a mládeží, komunikaci s veřejností, IT technologie a další). Počet pracovníků se zvyšuje, pokud knihovna rozšiřuje svou činnost pořádáním kulturních, vzdělávacích a komunitních aktivit.

V případě, že některé služby poskytuje nebo doplňuje regionální nebo ústřední národní instituce, ovlivňuje to také počet pracovníků na místní úrovni. Koncepce odpovídajícího personálního zajištění služeb knihovny by měla vycházet z analýzy poskytovaných služeb v návaznosti na personální obsazení.

ČLÁNEK 12

Kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihovny

„Knihovník je aktivním prostředníkem mezi uživateli a zdroji, a to jak digitálními, tak tradičními. Pro zajištění adekvátních služeb jsou nezbytné dostatečné lidské a materiální zdroje i odborné a průběžné vzdělávání knihovníka, aby mohl čelit současným i budoucím výzvám.“
(Manifest IFLA/UNESCO 2022)

Indikátor: Dalšímu odbornému vzdělávání je ročně na 1 pracovníka věnováno minimálně 48 pracovních hodin. Pracovníci s úvazkem do 15 hodin týdně absolvují další odborné vzdělávání ročně v rozsahu nejméně 8 pracovních hodin.

Provozovatel knihovny usiluje o soustavné zvyšování kvalifikace odborných pracovníků⁹⁹.

Odborné činnosti v knihovně zajišťuje pracovník, který má odpovídající odborné znalosti a je schopen svoji činnost, včetně komunikace s uživateli knihovny, vykonávat na náležité úrovni. Své znalosti a schopnosti si průběžně prohlubuje.

ČLÁNEK 13

Vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity knihoven

„Veřejná knihovna musí být centrem komunity, má-li se plně účastnit jejích aktivit. Má proto spolupracovat s ostatními organizacemi a skupinami dané komunity.“
(Směrnice IFLA: Služby veřejných knihoven, článek 3. 4. 8)

Vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity¹⁰⁰ knihovny jsou ovlivněny místem a sociodemografickým složením obce, ve které knihovna působí. Cílem je rozvoj kulturně společenského zázemí obyvatel obce, podpora místní společnosti napříč všemi věkovými kategoriemi, posílení spolupráce a solidarity. Hodnota knihoven je určována rovněž postavením v místní komunitě, v prostředí, ve kterém knihovna působí.

Knihovny navazují ve své komunitě partnerství. Je nutné provést analýzu potřeb místní komunity a knihovnu proměnit v místo neformálního celoživotního vzdělávání a učení, místo setkávání, podpory kreativity a spolupráce komunit. Využívat celostátních aktivit pořádaných knihovnickými spolky.

Indikátor: počet vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí knihoven.

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2022
Počet obyvatel obce	Počet akcí za rok	Počet akcí za rok
1–500	4–6	1,0
500–1 000	6–20	3,6
1 001–3 000	20–40	13,9
3 001–5 000	40–80	41,0
5 001–10 000	80–150	99,4
10 001–20 000	150–300	218,0
20 001–40 000	300–600	484,0
Více než 40 000	600–1 100	1028,0

99 Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků: 2022–2027. In: Národní knihovna ČR [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2023 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Koncepce_CZV_20212027.pdf/

100 Komunitní aktivity, tj. takové činnosti knihovny, které nejsou primárně zaměřeny na registrované uživatele knihovny, ale oslovují celou komunitu nebo její část a vedou k jejímu posilování. Současné také posilují místo knihovny v dané komunitě.

Spolupráce knihovny se vzdělávacími institucemi

„K oslovení širší a rozmanitější veřejnosti mají knihovny navazovat partnerství. Musí být zajištěna spolupráce s vhodnými partnery – například skupinami uživatelů, školami, nevládními organizacemi, knihovními sdruženími, podniky a dalšími odborníky na místní, regionální, národní i mezinárodní úrovni.“

(Manifest IFLA/UNESCO, 2022)

Knihovna podle svých možností a velikosti spolupracuje se školou/školským zařízením na rozvoji čtenářské, informační, mediální, digitální gramotnosti a usiluje o propojování neformálního a formálního vzdělávání dle školního vzdělávacího programu, například:

- nabízí kvalitní knihovní fond a další informační zdroje pro studium i volný čas, a to v tištěné i elektronické formě. Doporučuje vhodnou literaturu pro všechny věkové kategorie dětí a mládeže, spolupracuje na rozvíjení čtenářských strategií, vytváří seznamy doporučené četby apod.;
- přispívá k rozvoji aktivního čtenářství – zapojuje děti, mládež, studenty, rodiče, pedagogy a dobrovolníky do společných projektů¹⁰¹, pořádá a organizuje kulturní, komunitní a vzdělávací akce¹⁰²;
- nabízí vzdělávací aktivity a služby zaměřené na využívání digitálních technologií pro zpřístupnění knihovnických služeb co nejširšímu okruhu dětí, žáků, studentů a pedagogických pracovníků, zprostředkuje přístup k online databázím, digitálním knihovnám, elektronickým knihám a časopisům a dalším informačním zdrojům¹⁰³;

- pro pedagogické pracovníky pořádá informační a vzdělávací aktivity zaměřené na literaturu pro děti a mládež, poskytuje materiály pro práci s knihou;
- školním knihovnám nabízí metodickou pomoc¹⁰⁴ při budování fondu, prostor a provozu automatizovaného knihovního systému.

Knihovny mezi sebou spolupracují podle potřeby. Knihovny spolupracují se školami a školskými zařízeními¹⁰⁵, vysokými školami¹⁰⁶ a školními knihovnami. Tato spolupráce je realizována zpravidla na základě smlouvy¹⁰⁷.

ČLÁNEK 15

Služby pro uživatele se specifickými potřebami

„Služby knihovny musí být přizpůsobeny různým potřebám obyvatel ve venkovských a městských oblastech i potřebám skupin ohrožených sociálním vyloučením, uživatelům se speciálními potřebami, uživatelům hovořícím více jazyky a původním obyvatelům v rámci komunity.“

(Manifest IFLA/UNESCO, 2022)

Knihovny poskytují služby všem uživatelům na principu rovnosti s omezeními vyplývajícími z právních předpisů.

Kromě základních služeb nabízí i další služby pro uživatele se specifickými potřebami, sociálně vyloučené a sociálním vyloučením ohrožené osoby. Nabídka služeb je realizována s ohledem na jejich potřeby a možnosti knihovny.¹⁰⁸

Specifické služby a dokumenty jsou podle možností knihovny poskytovány těm uživatelům, kteří z jakéhokoliv důvodu nemohou využívat běžné služby a dokumenty.

101 Například: S knížkou do života – Bookstart, Už jsem čtenář – Knižka pro prvňáčka, Kde končí svět, Učíme se příběhem, Lovci perel apod.

102 Například: besedy s autory či ilustrátory, recitační, literární a dramatické čtenářské soutěže, knihovnické lekce, tematické čtenářské dílny, čtenářské kluby, literární, recitační a dramatické čtenářské soutěže, setkávání s autory, výstavy, doučování pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí vč. migrantů, kurzy tvůrčího psaní, příměstské tábory apod.

103 Například: kreativní a polytechnické dílny, kroužky programování a robotiky, badatelské akademie, projektové dny apod.

104 Školní knihovny metodicky vede Centrum pro školní knihovny při Národním pedagogickém muzeu a knihovně J. A. Komenského <http://csk.npmk.cz/>.

105 Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, v platném znění

106 Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), v platném znění

107 Doporučení MŠMT k činnosti a funkci školních knihoven na základních a středních školách, č. j.: MŠMT-14964/2023-2.

Příloha č. 3. Návrh smlouvy o spolupráci mezi školou a knihovnou evidovanou Ministerstvem kultury. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/09/Doporučení-MSMT-k-činnosti-a-funkci-skolnich-knihoven.docx>

108 CERNIŇÁKOVÁ, Eva a Helena HUBATKOVÁ SELUCKÁ, ed. Rovný přístup - Standard Handicap Friendly:

metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením [online]. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2014 [cit. 2023-04-20]. ISBN 978-80-7050-641-7.

BUREŠOVÁ, Jarmila a Miroslava SABELOVÁ, ed. Rovný přístup: knihovny a skupiny ohrožené sociálním vyloučením :

metodická příručka pro práci knihoven se sociálně vyloučenými a sociálním vyloučením ohroženými skupinami uživatelů.

Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2018. ISBN 978-80-7050-706-3. Dostupné

také z: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporučení/Rovnypristupvylouceninaweb.pdf>

Měření spokojenosti uživatelů knihovny

„Neustále by měl probíhat výzkum zaměřený na hodnocení činnosti knihoven a významu shromažďování dat, aby bylo možné zpracovatelům strategií prokázat společenský přínos knihoven. Statistická data by měla být shromažďována dlouhodobě, protože společenské přínosy knihoven se často projevují až v následujících generacích.“

(Manifest IFLA/UNESCO, 2022)

Indikátor spokojenosti uživatelů knihovny starších 15 let:

Více než 90 % uživatelů hodnotí služby knihovny jako dobré nebo velmi dobré.

Škála pro hodnocení spokojenosti s knihovnickými službami:

- velmi dobré
- dobré
- přiměřené
- špatné
- velmi špatné

1. Spokojenost uživatelů se zjišťuje pravidelně každých 5 let pomocí standardizovaného dotazníku (ankety). Hodnocení knihovnických služeb se provádí zpravidla u uživatelů nad 15 let. U uživatelů do 15 let je třeba získat příslušný souhlas se zpracováním osobních údajů.
2. Provozovatelé knihoven průběžně sledují a monitorují výkony knihoven pomocí měření spokojenosti uživatelů pro potřeby řízení a financování knihovny. Cílem měření je poskytnout spolehlivé údaje o tom, jak uživatelé posuzují knihovnické služby.
3. Hodnocení spokojenosti uživatelů knihovny je vhodné doplnit pravidelnými průzkumy potřeb obyvatel obce s cílem zjistit, jaké knihovnické a informační služby veřejnost požaduje.

Vyhodnocování plnění standardu knihovnických služeb

„K zajištění celostátní koordinace a spolupráce knihoven musí legislativa a strategické plány definovat a podporovat celostátní síť knihoven na základě dohodnutých standardů služeb.“

Síť veřejných knihoven musí být propojena s národní knihovnou, regionálními (krajskými), vědeckými, odbornými, školními i vysokoškolskými knihovnami.“

(Manifest IFLA/UNESCO, 2022)

1. Vyhodnocování plnění standardu knihovnických služeb provádí:
 - na místní úrovni provozovatel knihovny,
 - na krajské úrovni krajská knihovna, případně ve spolupráci s knihovnami pověřenými výkonem regionálních funkcí,
 - na celostátní úrovni Národní knihovna České republiky.
2. Vyhodnocování plnění standardu knihovnických služeb vychází ze statistického šetření, které je prováděno na základě statistického výkazu pro veřejné knihovny ve formuláři Kult (MK) 12-01, případně se doplní dílčí analýzou či průzkumem.
3. Krajská knihovna, knihovna pověřená výkonem regionálních funkcí a Národní knihovna České republiky zveřejní nejméně jedenkrát za dva roky prostřednictvím internetu výsledky vyhodnocení plnění standardu knihovnických služeb.
4. Nejdéle po uplynutí každých pěti let budou indikátory porovnány se skutečným stavem knihovnických služeb, a to jak na krajské úrovni krajskou knihovnou, tak i na úrovni celostátní Národní knihovnou České republiky.

V Praze dne 1. listopadu 2023

Mgr. Blanka Skučková
vedoucí oddělení literatury a knihoven
Ministerstva kultury

Udržitelné budovy, vybavení a hospodaření.¹⁰⁹ Kontrolní seznam¹¹⁰

Klaus Ulrich Werner

Původní vydání: The Green Library = Die grüne Bibliothek. The challenge of environmental sustainability / ed. on behalf of IFLA by Petra Hauke, Karen Latimer and Klaus Ulrich Werner. München/Boston: De Gruyter Saur, 2013. VIII, 433 pp., ill. (IFLA Publications, 161) ISBN 978-3-11-030972-0. Abstrakty volně přístupné na: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110309720/html>

Resource Klaus Ulrich Werner Freie Universität
Berlin, Philologische Bibliothek
klaus.werner@fu-berlin.de

Kontrolní seznam je užitečnou pomůckou pro všechny komplexní úkoly, např. stavební projekty. Slouží jako způsob potvrzení, že vše důležité bylo zváženo. Ačkoli si následující seznam aspektů plánování, stavby a knihovních operací nemůže nárokovat úplnost, byl sestaven tak, aby zaručil, že bylo vše důležité vzato v potaz.

1 Projektování, financování
• Prvotní diskuse se stavebníkem o cílech udržitelnosti a nastavení kritérií • Orientace v definicích "zelené budovy": ekonomické, příznivé pro životní prostředí, úsporné na zdroje. Nabízí uživatelům vysokou úroveň komfortu, zdravé prostředí a optimální integraci do jejich sociokulturního prostředí. • Ustanovení environmentálních cílů zřizovatelů, příp. stavebníků.
• Předběžné zhodnocení ekologické vyrovnanosti stavby: výstavby, provozu, údržby, demolice a likvidace, bilance CO₂ • Cíle pro výpočet provozních nákladů • Souhrnná úvaha nad návratností investic (ROI - Return-on-Investment) • Náklady životního cyklu budovy • Vytvoření seznamu udržitelných opatření • Zvážení zvýšení hodnoty nemovitosti prostřednictvím certifikací • Zvážení možností finanční podpory či dotací
2 Vyhlášení soutěže
• Veřejný sektor, zejména instituce pro vzdělávání a kulturu, jakými jsou knihovny, by měly být modelovým příkladem. • Formulace specifických kritérií udržitelnosti • Definice ekologické stopy knihovny • Vyjmenování konkrétních cílů v oblasti životního prostředí • Požadavek na celkový pohled na záležitost udržitelnosti • Ověření certifikací

3 Pozemek / poloha
• Ekologická kritéria, vztahující se k nemovitosti a jejímu okolí (staré zátěže kontaminace, klimatické podmínky, emise, hluk). • Použití přírodních zdrojů během výstavby • Infrastruktura (dostupnost veřejnou dopravou) • Přístup (též náklady na vyklizení staveniště a údržbu) • Místa pro zaparkování jízdních kol a obdobných prostředků • Ozelenění místa a okolí • Optimalizace stavebních a energetických konceptů specifických pro lokalitu
4 Výstavba
• Infrastruktura: vjezdy a výjezdy, uskladnění materiálů • Hluková a environmentální zátěž bezprostředního okolí • Výběr dodavatelů a materiálů z regionu • Tendr na materiály a činnosti: požadujte kritéria udržitelnosti a berte v úvahu jejich certifikaci
5 Budova
5.1 Struktura
• Kompaktní budovy přispívají lépe k udržitelnosti • Návrh vnějšku budovy včetně úsporné fasády, návrh zónování budovy • Atrium jakožto význačný rys knihoven • Příjemné využití prostoru, směřující k úspoře místa • Optimalizace uspořádání technologií budovy, aby nezabíraly příliš prostoru • Minimalizace spotřeby energií vhodným zónováním, jež vyžadují oblasti s rozdílnými knihovními funkcemi • Využití střešní plochy k ozelenění a získání solární energie • Kompaktní řešení skladování, včetně využití veřejně přístupných prostor • Snadno udržitelná konstrukce budovy
5.2 Fasáda
• Ozelenění fasády a její využití k získání solární energie • Energetická kritéria fasády (tepelná izolace) • Instalace oken • Strukturální ochrana před přehříváním budovy slunečními paprsky uložením oken hlouběji ve fasádě • Absorpční fasády (dvojitě fasády)
5.3 Stavební materiály
• Kvalitní materiály s ohledem na životní prostředí • Zdravotně nezávadné stavební materiály • Parametry údržby budovy • Životnost / dlouhověkost • Snadnost oprav • Snadnost recyklace a čištění • Podíl použití recyklovaného materiálu, např. hliníku, oceli
5.4 Prostředí v budově
• Vyhnout se nutnosti klimatizovat většinu prostor • Rozlišení konceptů úpravy vzduchu s ohledem na knihovní funkce • Temperování betonových konstrukcí • Přirozená ventilace • Kvalita vzduchu v interiéru: Syndrom nezdravých budov – škodlivé materiály a plyny • Odvod vzduchu z místností, kde se tiskne či kopíruje, rekuperace • Kvalitní zasklení oken (tepelně izolační) • Vstup do knihovny a vnitřní klima: otáčecí dveře do vestibulu • Vyhnout se umělému zvlhčování vzduchu • Ochrana před sluncem • Okna založená hlouběji ve fasádě jako ochrana před slunečním zářením

109 Z angličtiny přeložil Michal Hokynek

110 Dostupné z: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/GreenLibs_Checklist_EnglishCzech.pdf

5.5 Energie, Světlo
- Denní / umělé světlo - Zdroje energie: podíl zdrojů elektřiny z obnovitelných zdrojů - Energeticky úsporné vytápění - Úspory energie – fotovoltaická výroba elektřiny - Zviditelnit množství spotřebované energie: měřiče spotřeby
- Rekuperace tepla - Solární či geotermální - Dálkové vytápění - Chlazení: noční chlazení, tepelná aktivace konstrukce budovy - Tepelné výměníky - Ventilace: přirozená ventilace - Přirozené světlo - Průsvitné materiály pro distribuci světla - Efektivní ovládání osvětlení - Osvětlení se senzory pohybu - Ovládání bodového osvětlení čtenářských míst - Vypínače osvětlení pro čtenářská místa - Osvětlení podle potřeby: postupné rozsvícení, stmívače - Zdroje světla (úsporné, náklady životního cyklu, recyklovatelné) - Snížení užití teplé vody - Použití šedé a dešťové vody (toalety, zavlažování) - Opatření pro šetření vodou (toalety, umývárny)
6 Vnitřní vybavení: původ, odolnost, možnosti čištění a recyklace
- Podlahové úpravy a koberce - Akustické tlumící prvky - Dřevo: původ, pěstování, certifikáty - Knihovní nábytek - Kancelářský nábytek - Ekologická rovnováha - Použití obnovitelných a znovu využitelných materiálů
7 Zelené informační a komunikační technologie (Zelené IT)
- Spotřeba elektřiny, výroba, recyklace - Terminálové počítače namísto PC (úspora energie, delší životnost) - Vzdálené ovládání
- Certifikovaný hardware: Energy Star - Tiskárny: úspora energie a barev (toneru) - Vypínatelné zásuvky pro počítače a tiskárny - Softwarová optimalizace spotřeby energie (pohotovostní režim) - Omezení použití papíru, upuštění od termopapíru
8 Uživatelské služby
- Reprografické služby (skenování místo tisku), převaha digitálních úkonů, oboustranný tisk - Sdílení pracovního místa: (flexibilní použití informační přepážky jako pracovního stolu mimo otvírací hodiny) - Alternativy k igelitovým taškám a plastovým obalům v knihovně - Občerstvení v knihovně: porcelán namísto jednorázových plastů, produkty Fairtrade atd. - Půjčování i jiných předmětů, než jsou knihy: věci, jež nejsou používány denně (od notebooků po zahradnické náčiní)
9 Vedení knihovny
9. Certifikáty environmentálního managementu (ISO 14000)
- Motivování a zúčastnění zaměstnanců - Dodržování právních předpisů - Průběžné zlepšování - Odpovědnost za udržitelné cíle - Transparentnost nákladů a jejich využití - Konkurenceschopnost

9.2 Správa nemovitosti
- Třídění odpadů a recyklace - Úklidové služby - Ekonomické využívání čisticích prostředků - Úklid („Green Cleaning“: podlahy, sanitární vybavení)
- Vyhnout se chemickým čistícím produktům - Použití netoxických prostředků, vodou ředitelných (místo produktů na bázi ropy), neparfemovaných a biologicky rozložitelných - Hygienické potřeby (ručníky atd.) - Recyklace nádob a obalů - Recyklace baterií a elektrických spotřebičů a jejich komponentů - Hluk během úklidu (vysávání) - Užití žárovek - Recyklace žárovek, úsporné zářivky a LED
9.3 Zelený úřad
- Zelené zásobování - Šetrná přeprava a pošta - Využití místních knihařů (bilance CO₂ při dopravě) - Kancelářské potřeby a vybavení (původ, úspornost, recyklace) - Místní dodavatelé - Certifikování dodavatelé - Dodavatelé a doprava knih (bilance CO₂, obalový materiál) - Sdílení míst v kanceláři - Omezení použití papíru - Digitální archivování - Zelené kancelářské potřeby - Omezení tvorby odpadů a jejich třídění (papír, plasty, sklo, baterie, digitální paměťová média) - Recyklované tiskové náplně - Vyhnutí se produktům, které mohou být jedovaté, škodlivé, nebo obtížně recyklovatelné - Topení, jež je možné v době nepřítomnosti vypnout - Kuchyňky pro zaměstnance: úsporné spotřebiče, efektivní vaření vody, produkty Fairtrade - Školení zaměstnanců ve věci environmentálního povědomí
10 Strategické cíle
- Transparentnost nákladů na energii: transparentnost spoří! - Kontrola snižování odpadů - Dohodnuté cíle pro úsporu energie - Systém motivace a odměn - Ovlivňování obchodních partnerů (nakladatele, knihkupce, dodavatele) - Oslovování nových cílových skupin - Strategická partnerství
11 Marketing a PR
- Udržitelnost a firemní identita - Motto: „Zelená koncepce je dobrá koncepce“ - Knihovny by měly jít příkladem (proaktivní a příkladný) - Získat zákazníky/uživatelé knihovny v oblasti udržitelnosti - Získat širší zainteresované skupiny v oblasti udržitelnosti (grantové agentury, Přátelé knihovny atd.) - Vysoký násobící efekt - Osvědčení o energetické náročnosti zobrazené u vchodu do knihovny (PR) - PR pro ekologické aktivity knihovny - Spolupráce se sponzorskými iniciativami - Environmentální novinky, např. zelená sekce ve výroční zprávě
12 Certifikáty
12.1 Zelená budova-certifikát
- LEED (standard v USA)¹¹¹ - BREEAM (standard ve Velké Británii)¹¹² - Systém hodnocení Green Star Rating System¹¹³ - DGNB Německá rada pro udržitelné budovy¹¹⁴

111 Dostupné z: <https://www.usgbc.org/leed>

112 Dostupné z: <https://breeam.com/>

113 Dostupné z: <https://new.gbca.org.au/green-star/rating-system/>

114 Dostupné z: <https://www.enev-online.de/>

• www.dgnb.de/(2013/2/19).Energetický certifikát podle EnEV¹¹⁵ • European Energy Award¹¹⁶ • Solarbundesliga¹¹⁷
12.2 Environmentální management
• ISO 14000 (komerční, mezinárodní, bez právní podstaty)¹¹⁸ • EMAS (Systém ekologického řízení a auditu) EU¹¹⁹
12.3 Certifikace výrobků
• Využití certifikátů ekologicky šetrných výrobků

Zdroje

Antonelli, M., & McCullough, M. (eds.) (2012). *Greening Libraries*. Los Angeles, CA: Library Juice Press.

Fachkonferenz der Bibliotheksfachstellen in Deutschland (2012). *Handreichung zu Bau und Ausstattung Öffentlicher Bibliotheken*. Neustadt. www.bibliotheksportal.de/fileadmin/user_upload/content/themen/architektur/dateien/Handreichung_gesamt.pdf (2013/2/19).

McBane Mulford, S., & Himmer, N. A. (2010). *How green is my library?* Santa Barbara, CA: Libraries Unlimited.

Miller, K. (2010). *Public libraries going green*. Chicago: American Library Association.

Wagner, S., & Scherer, J. (2007). Green building management and sustainable maintenance. In

K. Latimer & H. Niegaard (eds.), *IFLA Library Building Guidelines: Development and Reflections* (pp. 203–214). München: Saur.

Walker, M. (2009). *100 ways to make your library a little greener*. BachelorDegreeOnline [Blog], April 21. www.bachelorsdegreeonline.com/blog/2009/100-ways-to-make-your-library-a-little-greener/ (2013/3/5).

115 Dostupné z: <https://www.european-energy-award.org/>

116 Dostupné z: <http://www.solarbundesliga.de/>

117 Dostupné z: <https://www.iso.org/standards/popular/iso-14000-family>

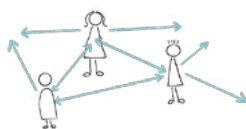
118 Dostupné z: <https://www.emas.de/>

119 Dostupné z: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1664/1/greenlibs_checklist-cs.pdf

CHECKLIST UDRŽITELNÉ ARCHITEKTURY

1 SPOLUPRÁCE

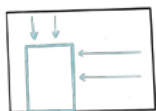
Všichni aktéři a odborníci spolupracují již od počátku projektu.

- Odborníci z relevantních profesí jsou zapojeni do projektu již od tvorby zadání až po dokončení.
- Investor konzultuje projekt s municipalitou a s veřejnými orgány již od tvorby zadání.
- Veřejnost a sousedé jsou zapojeni formou participace již od tvorby zadání.
- Investor v projektu jasně definuje cíle udržitelnosti, návrhové parametry, kompetence, zodpovědnosti, vztahy, způsob údržby a oprav.

2 KONCEPT

Udržitelnost projektu je nejvíc ovlivněna již v konceptu.

- Investor a architekt hledají minimální řešení, které naplní potřeby uživatele.
- Projekt využívá a rekonstruuje stávající budovy a plochy tam, kde je to možné.
- Estetika projektu reaguje na místní kontext.
- Projekt je adaptabilní pro změnu funkce v budoucnu.

3 LOKALITA

Lokalita projektu určuje jeho ekonomickou i ekologickou udržitelnost.

- Pozemek leží v dříve zastavěném území, projekt nezastavuje ornou půdu a přírodu.
- Pozemek je dobře dostupný udržitelnou dopravou, například pěšky, na kole či MHD.
- Projekt respektuje klimatické a terénní podmínky místa a je vhodně orientován ke světovým stranám.
- Projekt zapadá do místního urbanismu a hledá harmonii, rozmanitost a přidanou hodnotu pro celek.

4 EFEKTIVITA

Projekt je ekonomicky i funkčně efektivní.

- Projekt splňuje finanční možnosti investora a ekonomickou návratnost.
- Ekonomický životní cyklus projektu je optimalizován, včetně nákladů na provoz a dekonstrukci.
- Všichni lidé pracující na projektu jsou férově zaplacení.
- Kapacity projektu jsou využívány během dne, týdne i roku, takže nezůstává prázdný.

5 LIDÉ

Lidé se v projektu cítí dobře a prostředí podporuje tvorbu komunity.

- Projekt je navržen tak, aby se v něm lidé cítili dobře, bezpečně a pohodlně.
- Projekt umožňuje setkávání lidí a podporuje tvorbu komunity.
- Projekt je navržen tak, aby řešil potřeby všech uživatelů, i těch nejslabších: např. dětí, seniorů, minorit a dalších.
- Existuje způsob, jak hlásit podněty, závady, jak dělat evaluaci, jak projekt upravovat i po realizaci tak, aby dobře fungoval pro uživatele.

120 Dostupné z: <https://www.rethinkarchitecture.cz/publikace>

CHECKLIST UDRŽITELNÉ ARCHITEKTURY

6 ENERGIE

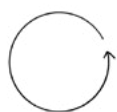
Nízká spotřeba energie významně snižuje uhlíkovou stopu.

- ☐ Projekt je navržen tak, aby spotřeboval minimum energie pro svůj provoz.
- ☐ Energie pro provoz pochází z obnovitelných zdrojů a může být vyrobena na místě.
- ☐ Projekt motivuje uživatele sledovat spotřebu energie a hlídá efektivní potřebu energie.

7 MATERIÁLY

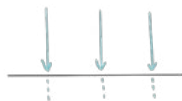
Projekt je navržen podle principů cirkulární ekonomiky.

- ☐ Materiály použité v projektu jsou recyklované, dále recyklovatelné a mají nízkou uhlíkovou stopu. Konstrukce jsou rozebíratelné a znovupoužitelné.
- ☐ Projekt je navržen z trvanlivých materiálů, dá se snadno udržovat a dobře stárne.
- ☐ Při dekonstrukci, výstavbě i provozu vzniká minimum odpadu a všichni se třídí k recyklaci.

8 VODA

Každá kapka vody se počítá.

- ☐ Srážková voda je zadržena na pozemku a je využívána či vsakována v místě dopadu.
- ☐ V projektu jsou navržena opatření snižující spotřebu pitné vody, jako například využívání šedé vody.

9 PŘÍRODA

Projekt podporuje biologickou rozmanitost rostlin i živočichů.

- ☐ V projektu je dostatek vegetace v exteriéru, na konstrukcích budovy i v interiéru a vegetace má vhodné podmínky pro růst.
- ☐ Navržená vegetace je pro místo přirozená a podporuje lokální biodiverzitu rostlin i živočichů.
- ☐ Údržba vegetace je finančně udržitelná a pracuje s ročními obdobími a růstem v čase.
- ☐ Projekt umožňuje produkci jídla díky pěstování vhodných druhů rostlin.
- ☐ Projekt minimalizuje světelný smog, obsahuje opatření proti kolizi ptáků se skleněnými plochami a úkryty pro živočichy.

10 ZDRAVÍ

Projekt přispívá zdraví lidí i přírody.

- ☐ Zdravé vnitřní prostředí má optimální parametry vzduchu, světla, tepla i akustiky, a tak poskytuje fyzické i psychické pohodlí.
- ☐ Při výstavbě, provozu i dekonstrukci se předchází znečištění životního prostředí.
- ☐ Lidé mají možnost pobývat ve vnějších prostorách, mají možnost kontaktu s vegetací i přírodními materiály a mají výhled do zeleně.

